

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1980-1981

7 APRIL 1981

WETSONTWERP

tot invoering van een testament in de internationale vorm en tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende het testament

WETSONTWERP

houdende goedkeuring van het Verdrag houdende eenvormige wet nopens de vorm van een internationaal testament en van de bijlage, opgemaakt te Washington op 26 oktober 1973

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE ⁽¹⁾
UITGEBRACHT
DOOR DE HEER VAN BELLE

⁽¹⁾ Samenstelling van de Commissie :

Voorzitter : de heer Léon Remacle.

A. — Leden : de heren Bourgeois, François Grafé, Léon Remacle, Mre Ryckmans-Corin, de heren Suykerbuyk, Uyttendaele, Van Rompaey, Weckx, Willems. — Boel, Brouhon, Bob Cools, Dejardin, Mre Detiège, de heren Jandrain, Van Cauwenberghe. — Defraigne, Mundeleer, Van Belle, Van de Velde. — Havelange. — Baert.

B. — Plaatsvervangers : de heer Aerts, Mre Demeester-De Meyer, de heer Deschamps, Mre Dielens, de heren le Hardy de Beaulieu, Lernoux, Mre Smet, de heren Smets, Steverlynck, Van den Brande, Verhaegen. — Mre Adriaensens echtg. Huybrechts, de heer Baudson, Mre Brenez, de heren Delizée, Mangelschots, Van Acker, Van Gompel, Vanvelthoven. — Albert Claes, De Winter, Gol, Kempinaire, Verberckmoes. — Mordant, Risopoulos. — Raphaël Declercq, Schiltz.

Zie :

482 (1979-1980) :

- N° 1 : Wetsontwerp.
- N° 2 tot 6 : Amendementen.

524 (1979-1980) :

- N° 1 : Wetsontwerp.

Chambre des Représentants

SESSION 1980-1981

7 AVRIL 1981

PROJET DE LOI

instituant un testament à forme internationale et modifiant diverses dispositions relatives au testament

PROJET DE LOI

portant approbation de la Convention portant loi uniforme sur la forme d'un testament international et de l'annexe, faites à Washington le 26 octobre 1973

RAPPORT

FAIT
AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE ⁽¹⁾
PAR M. VAN BELLE

⁽¹⁾ Composition de la Commission :

Président : M. Léon Remacle.

A. — Membres : MM. Bourgeois, François, Grafé, Léon Remacle, Mre Ryckmans-Corin, MM. Suykerbuyk, Uyttendaele, Van Rompaey, Weckx, Willems. — Boel, Brouhon, Bob Cools, Dejardin, Mre Detiège, MM. Jandrain, Van Cauwenberghe. — Defraigne, Mundeleer, Van Belle, Van de Velde. — Havelange. — Baert.

B. — Suppléants : M. Aerts, Mre Demeester-De Meyer, M. Deschamps, Mre Dielens, MM. le Hardy de Beaulieu, Lernoux, Mre Smet, MM. Smets, Steverlynck, Van den Brande, Verhaegen. — Mre Adriaensens épouse Huybrechts, M. Baudson, Mre Brenez, MM. Delizée, Mangelschots, Van Acker, Van Gompel, Vanvelthoven. — Albert Claes, De Winter, Gol, Kempinaire, Verberckmoes. — Mordant, Risopoulos. — Raphaël Declercq, Schiltz.

Voir :

482 (1979-1980) :

- N° 1 : Projet de loi.
- N° 2 à 6 : Amendements.

524 (1979-1980) :

- N° 1 : Projet de loi.

DAMES EN HEREN,

I. — Inleiding

A. — Historiek

Het Verdrag houdende eenvormige wet nopens de vorm van een internationaal testament en van de bijlage, opge maakt te Washington op 26 oktober 1973, vindt zijn oorsprong in de werkzaamheden van het Internationaal Instituut voor de eenmaking van het privaatrecht (UNIDROIT).

In 1961 werd door UNIDROIT een studie aangevat om een ontwerp van eenvormige wet tot invoering van een nieuwe vorm van testament, het « internationaal testament » uit te werken.

Het aan de Regeringen van de Lid-staten voorgelegde voorontwerp, werd in 1971 te Rome nagezien door een Commissie van regeringsdeskundigen.

Ten slotte is op uitnodiging van de Regering van de Verenigde Staten de Diplomatieke Conferentie van 16 tot 26 oktober 1973 te Washington bijeengekomen. Het « Verdrag houdende eenvormige wet nopens de vorm van een internationaal testament » werd er goedgekeurd.

Het Verdrag is de derde recente internationale akte inzake testamentair recht, na het Verdrag van Den Haag van 5 oktober 1961 betreffende de wetsconflicten inzake de vorm van uiterste wilsbeschikking en de overeenkomst inzake de vaststelling van een stelsel van registratie van testamenten uitgewerkt binnen het raam van de Raad van Europa en ondertekend te Basel op 16 mei 1972.

B. — Doel van het Verdrag

De voorgestelde eenvormige wet vormt een merkwaardige compromis tussen het Latijns recht, dat de klemtoon legt op de rol van de notaris, en het recht van de Common-Law landen dat de nadruk legt op het belang van de getuigenis. Het Verdrag houdt tevens rekening met de bekommernissen desaan gaande van de Westelijke landen en de Oost-Europese landen.

De eenmaking van het recht is evenwel niet het hoofd-doel.

De eenvormige wet beoogt vooral een regeling tot stand te brengen waarbij in de grootst mogelijke mate met de laatste wil van de auteur van het testament rekening wordt gehouden. Tevens strekt zij ertoe een internationale vorm uit te werken, waarbij het niet meer nodig zal zijn, wat de vorm betreft, een conflictenregeling van internationaal privaatrecht toe te passen en waarbij de risico's van nietigheid die veroorzaakt worden door het ontbreken of het niet naleven van wettelijke voorwaarden, zullen worden weggenomen.

Het internationale testament is aldus niet alleen een nieuwe vorm van testament, maar vooral een testament dat in alle internationale omstandigheden kan worden gebruikt. Het is inderdaad vooral door humanistische overwegingen ingegeven.

De filosofie van het Verdrag houdt inderdaad rekening met de realiteit van de internationale betrekkingen. Meer en meer Belgische onderdanen of Belgische diplomatieke agenten bevinden zich in het buitenland alwaar zij ertoe kunnen genoot worden een testament op te stellen. Deze personen lopen evenwel het risico dat de geldigheid van hun testament kan worden betwist.

Om zulks te vermijden en ten einde de wil van de erflater in acht te nemen, moet gezorgd worden voor een

MESDAMES, MESSIEURS,

I. — Introduction.

A. — Historique.

La Convention portant loi uniforme sur la forme d'un testament international et l'annexe, faites à Washington le 26 octobre 1973, trouvent leur origine dans les travaux de l'Institut international pour l'unification du droit privé (UNIDROIT).

En 1961, UNIDROIT a entamé l'étude d'un projet de loi uniforme instituant une nouvelle forme de testament, le « testament international ».

L'avant-projet soumis aux gouvernements des Etats membres a été révisé à Rome en 1971 par un Comité d'experts gouvernementaux.

Enfin, la Conférence diplomatique s'est réunie à Washington du 16 au 26 octobre 1973 à l'invitation du gouvernement des Etats-Unis. La « Convention portant loi uniforme sur la forme d'un testament international » y a été adoptée.

La Convention constitue le troisième instrument international récent en matière de droit testamentaire, après la Convention de La Haye du 5 octobre 1961 sur les conflits de loi en matière de forme des dispositions testamentaires et la Convention relative à l'établissement d'un système d'inscription des testaments, élaborée dans le cadre du Conseil de l'Europe et signée à Bâle le 16 mai 1972.

B. — Objet de la Convention.

La loi uniforme qui est proposée présente un compromis remarquable entre le droit romain, qui met l'accent sur le rôle du notaire, et le droit des pays de « common law », qui insiste sur l'importance du témoignage. La Convention tient également compte des préoccupations des pays de l'Est et des pays occidentaux.

L'unification du droit n'est toutefois pas l'objectif principal.

La loi uniforme vise essentiellement à instaurer une réglementation tenant compte au maximum des dernières volontés du testateur. Elle a également pour but d'établir une forme internationale qui ne nécessite plus, en ce qui concerne la forme, de régler des conflits de droit international privé et qui élimine les risques de nullité découlant de l'absence et du non-respect de conditions légales.

Le testament international n'est donc pas seulement une nouvelle forme de testament, il est, avant tout, un testament qui pourra être utilisé en toutes circonstances sur le plan international. Il est basé sur des considérations humanistes.

La philosophie de la Convention tient compte de la pratique des relations internationales. Le nombre des ressortissants et des agents diplomatiques belges qui résident à l'étranger est de plus en plus important. Ces personnes peuvent se trouver dans l'obligation de rédiger un testament dont la validité risque d'être contestée.

Afin d'exclure cette éventualité et de respecter la volonté du testateur, il convient d'établir une forme de testament

internationale vorm van testament die als geldig wordt erkend in alle Staten welke partij zijn bij het Verdrag en die kan worden gebruikt door de vreemdelingen in België en door de Belgische onderdanen in het buitenland.

C. — Voordelen van het Verdrag van Washington betreffende het internationaal testament :

1° *Dezelfde vorm.*

De testateur die zich in het buitenland bevindt, kan zich in zijn taal uitdrukken en op een gemakkelijke wijze de medewerking bekomen van de bevoegde lokale instanties van het land dat tot de conventie is toegetreden en mits de tussenkomst van deze bevoegde instantie de voorschriften van het internationaal testament eerbiedigen.

Een persoon die goederen in verscheidene landen bezit, zal aldus een testament kunnen opstellen in een vorm die dezelfde zal zijn in alle landen.

2° *De nieuwe vorm van het internationaal testament en de sanctie.*

Om de vorm van het internationaal testament te verzekeren, voorziet het verdrag in een reeks van vormvereisten, waarvan enkele op straffe van nietigheid zijn voorgeschreven.

3° *Dezelfde sanctie bij de niet-naleving van de artikelen 2 tot 5 van het Verdrag.*

De mogelijke om de formaliteiten te bepalen welke op straffe van nietigheid van het internationaal testament worden voorgeschreven, werd niet aan de verdragsluitende Staten overgelaten. Een voorstel van de Belgische afgevaardigde werd in dit verband aangenomen. Het was inderdaad noodzakelijk te vermijden dat het niet-naleven van formaliteiten, die niet essentieel zijn voor de vorm van het internationaal testament, invloed zou hebben op de geldigheid van het testament. Om iedere overdreven formalisme te vermijden is het dus noodzakelijk de niet-naleving van bepaalde en beperkte formaliteiten op dezelfde wijze te sanctioneren.

4° *Gebruik van dezelfde verklaring in alle contracterende Staten.*

Door het feit dat in alle landen dezelfde rubrieken in dezelfde volgorde in het getuigschrift voorkomen, worden taalmoeilijkheden en vergissingen vermeden.

5° *Er moeten geen conflictregelen worden opgemaakt.*

Indien het Verdrag in België niet toepasselijk zou zijn moet de rechter bij geschil omtrent de vorm van het testament het verdrag van Den Haag van 5 oktober 1961 betreffende de wetsconflicten inzake de vorm van uiterste wilsbeschikkingen, toepassen.

Dit zou tot gevolg hebben dat de inhoud van de vreemde wet zou moeten worden opgezocht om te weten of een bepaalde vorm van testament geldig is.

Dit probleem zal zich niet meer stellen, indien het Verdrag wordt aangenomen.

D. — Weerslag van sommige bepalingen van het Verdrag

Het verdrag omvat belangrijke bepalingen die een weerslag hebben op het wetsontwerp tot invoering van een testament in de internationale vorm en tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende het testament :

— voor Staten die het Verdrag bekrachtigen of die tot dit verdrag toetreden, nadat de vijfde akte van bekrachtiging

international, reconnue par tous les Etats contractants et pouvant être utilisée par les étrangers qui résident en Belgique et par les ressortissants belges habitant à l'étranger.

C. — Avantages de la Convention de Washington relative au testament international.

1° *Identité de forme.*

Outre qu'il peut s'exprimer dans sa langue, le testateur qui se trouve à l'étranger peut obtenir sans difficulté la collaboration de l'autorité locale compétente du pays qui a adhéré à la Convention et, moyennant l'intervention de cette autorité, respecter les prescriptions du testament international.

Celui qui possède des biens dans plusieurs pays pourra rédiger un testament dans une forme qui sera la même dans tous les pays.

3° *Sanctions identique en cas de non-respect des articles 2 à 5 de la Convention.*

Pour garantir la conformité de forme du testament international, la Convention prévoit une série de conditions de forme, dont quelques-unes sont prescrites à peine de nullité.

3° *Sanction identique en cas de non-respect des articles 2 à 5 de la Convention.*

La faculté n'a pas été laissée aux Etats contractants de déterminer quelles sont les formalités prescrites à peine de nullité du testament international. A cet égard, une proposition du délégué belge a été acceptée. Il s'imposait en effet d'éviter que le non-respect de formalités non essentielles en ce qui concerne la forme du testament ait une influence sur la validité de celui-ci. Afin d'éviter tout formalisme excessif, il est donc nécessaire de sanctionner de manière identique le non-respect de certaines formalités d'une portée limitée.

4° *Utilisation de la même attestation dans tous les pays contractants.*

Le fait que, dans tous les pays, l'attestation comporte les mêmes rubriques présentées dans le même ordre permet d'éviter les difficultés de langue et les erreurs.

5° *Aucune nécessité d'élaborer des règles de conflits.*

Au cas où la Convention ne serait pas applicable en Belgique, le juge devrait, en cas de litige concernant la forme du testament, appliquer la Convention de La Haye du 5 octobre 1961 sur les conflits de lois en matière de forme des dispositions testamentaires.

Cela aurait pour effet qu'il faudrait rechercher le contenu de la loi étrangère pour apprécier la validité d'une forme déterminée de testament.

Ce problème ne se posera plus en cas d'adoption de la Convention.

D. — Incidence de certaines dispositions de la Convention.

La Convention comporte des dispositions importantes qui ont une incidence sur le projet de loi instituant un testament à forme internationale et modifiant diverses dispositions relatives au testament :

— pour chaque Etat qui la ratifiera ou y adhèrera après que le cinquième instrument de ratification ou d'adhésion

of van een toetreding is neergelegd, treedt dus het Verdrag in werking zes maanden na de neerlegging van de akte van bekrachtiging of van toetreding (art. XI, 2);

- iedere Verdragsluitende Partij verbindt zich ertoe om binnen zes maanden nadat dit Verdrag te haren opzichte in werking is getreden, de regels betreffende het internationaal testament, die de bijlage bij dit Verdrag vormen, in haar wetgeving op te nemen (art. I, 1);
- iedere Verdragsluitende Partij kan de bepalingen van de Bijlagen in haar wetgeving opnemen, hetzij door de overneming van de authentieke tekst, hetzij door de vertaling ervan in haar officiële taal of talen (art. I, 2);
- iedere Verdragsluitende Partij kan in haar eigen wetgeving alle aanvullende bepalingen opnemen die voor de volle uitwerking van de bepalingen van de Bijlage op haar grondgebied mochten nodig zijn (art. I, 3);
- iedere Verdragsluitende Partij vult binnen de in artikel 1 bepaalde termijn de bepalingen van de Bijlage in haar wetgeving aan met de aanwijzing van de personen die op haar grondgebied de bevoegdheid hebben om inzake internationaal testament op te treden. Zij mag ook haar diplomatieke en consulaire ambtenaren aanwijzen als bevoegde persoon om in het buitenland ten aanzien van haar onderdanen op te treden, voor de plaatselijke wet zich daartegen niet verzet (art. II, 1).

Overeenkomstig de twee eerste bepalingen moet het wetsontwerp tot invoering van een testament in de internationale vorm en tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende het testament in het jaar van de neerlegging van de akte van bekrachtiging of van toetreding worden aangenomen.

Het wetsontwerp zelf houdt rekening met de drie laatste bepalingen van het Verdrag. Dientengevolge moest er in dit wetsontwerp een onderscheid worden gemaakt tussen de onderscheiden delen ervan.

E. — Delen van het wetsontwerp

1. *Bepalingen van de eenvormige wet die in het 1ste wetsontwerp worden hernomen behalve wat betreft artikel 8 van de bijlage dat een facultatief artikel is en door een aanvullende bepaling in het wetsontwerp (art. 17) wordt vervangen.*

a) De belangrijkste artikelen zijn de artikelen 2 tot 5 welke op straffe van nietigheid van het internationaal testament zijn voorgeschreven (art. 1)

- artikel 2 bepaalt dat het gemeenschappelijk testament niet kan worden opgemaakt in de vorm van het internationaal testament;
- artikel 3 bepaalt dat het testament schriftelijk moet zijn en dat het niet noodzakelijk de erflater zelf moet zijn die het opstelt. Het mag verder in om het even welke taal zijn geschreven, met de hand of met enig ander middel. Het getypte testament wordt dus niet meer uitgesloten;
- artikel 4 bepaalt dat de erflater in tegenwoordigheid van twee getuigen en van een persoon die bevoegd is om in dezen op te treden verklaart dat het stuk zijn testament is en dat hij de inhoud ervan kent. Een belangrijke bepaling is dat de erflater niet verplicht is aan de getuigen of aan de bevoegde persoon kennis te geven van de inhoud van het testament. De bevoegde persoon wordt in artikel 16 aangewezen.
- artikel 5 betreft de handtekening van de erflater (lid 1) en van de getuigen en de bevoegde persoon (lid 3). Lid 2

aura été déposé, la présente Convention entrera donc en vigueur six mois après le dépôt de son instrument de ratification ou d'adhésion (art. XI, 2);

- chacune des Parties contractantes s'engage à introduire dans sa législation, au plus tard dans les six mois suivant l'entrée en vigueur de la présente Convention à son égard, les règles sur le testament international formant l'annexe à la présente Convention (art. I, 1);
- chacune des Parties contractantes peut introduire les dispositions de l'Annexe dans sa législation, soit en reproduisant le texte authentique, soit en traduisant celui-ci dans sa ou ses langues officielles (art. I, 2);
- chacune des Parties contractantes peut introduire dans sa propre législation toutes les dispositions complémentaires qui seraient nécessaires pour que les dispositions de l'Annexe prennent pleinement effet sur son territoire (art. I, 3);
- chacune des Parties contractantes complètera les dispositions de l'Annexe dans sa législation dans le délai prévu à l'article qui précède, par la désignation des personnes qui, sur son territoire, sont habilitées à instrumenter en matière de testaments internationaux. Elle peut aussi désigner en tant que personne habilitée à instrumenter à l'égard de ses ressortissants, ses agents diplomatiques et consulaires à l'étranger, pour autant que la loi locale ne s'y oppose pas (art. II, 1).

En vertu des deux premières dispositions, le projet de loi instituant un testament à forme internationale et modifiant diverses dispositions relatives au testament doit être adopté dans l'année du dépôt de l'instrument de ratification ou d'adhésion.

Le projet de loi lui-même tient compte des trois dernières dispositions de la Convention. Dès lors, il fallait que le projet de loi fasse une distinction entre ses différentes parties.

E. — Parties du projet.

1. *Dispositions de la loi uniforme reprises dans le premier projet de loi à l'exception de l'article 8 de l'annexe qui constitue un article facultatif et est remplacé par une disposition complémentaire dans le projet de loi (art. 17).*

a) Les articles essentiels sont les articles 2 à 5 dont les dispositions sont prescrites à peine de nullité du testament international (art. 1) :

- l'article 2 prévoit que le testament conjonctif ne peut être fait sous la forme d'un testament international;
- l'article 3 prévoit que le testament doit être fait par écrit et qu'il ne doit pas nécessairement être rédigé par le testateur lui-même. En outre, il peut être écrit en une langue quelconque, à la main ou par un autre procédé. Le testament dactylographié n'est donc plus exclu.
- l'article 4 dispose que le testateur déclare en présence de deux témoins et d'une personne habilitée à instrumenter à cet effet que le document est son testament et qu'il en connaît le contenu. Une disposition importante de cet article prévoit que le testateur n'est pas tenu de donner connaissance du contenu du testament aux témoins, ni à la personne habilitée. La personne habilitée est désignée à l'article 16.
- l'article 5 concerne la signature du testateur (alinéa 1), des témoins et de la personne habilitée (alinéa 3). Le

van artikel 5 betreft de personen die niet kunnen tekenen.

Het feit dat het testament nietig is als internationaal testament, betekent geenszins dat het wat de vorm betreft nietig zou zijn als testament van een andere soort (art. 1, lid 2).

Inderdaad indien het als een eigenhandig testament kan worden beschouwd af als een testament dat geldig kan erkend worden bij toepassing van artikel 1 van het verdrag van 5 oktober 1961 betreffende de wetsconflicten inzake de vorm van uiterste wilsbeschikkingen (goedgekeurd bij een wet van 29 juli 1971), is het eveneens geldig wat de vorm betreft.

b) De bepalingen van de artikelen 6 tot 15 zijn niet op straffe van nietigheid voorgeschreven.

- Artikel 9 bepaalt dat de bevoegde persoon een verklaring aan het testament moet hechten, die is opge maakt in de bij artikel 10 vastgestelde vorm en waaruit blijkt dat aan de vereisten van de eenvormige wet is voldaan. De verklaring moet in drievoud worden opgesteld: een exemplaar wordt aan het testament gehecht, een exemplaar wordt door de bevoegde persoon in bewaring gehouden (art. 11) en een exemplaar wordt aan de erflater overhandigd.
- Artikel 15 voorziet dat bij de uitlegging en de toepassing van de bepalingen van de wet rekening wordt gehouden met de internationale oorsprong ervan en met de noodzakelijkheid van een eenvormige uitlegging. Deze bepaling wordt meer en meer toegevoegd aan de eenvormige wetten om de aandacht van de nationale rechter te vestigen op de noodzaak de voorkeur aan een internationale interpretatie van de wet te geven.

2. Bepaling betreffende de aanwijzing van de personen die de bevoegdheid hebben om inzake internationale testamenten op te treden.

Artikel 16 wijst de personen aan die de bevoegdheden hebben om inzake internationale testamenten op te treden (art. II, 1 van het Verdrag).

Het betreft :

- op Belgisch grondgebied, de notaris;
- in het buitenland, de diplomatieke en consulaire ambtenaren met notariële bevoegdheid (wet van 10 juli 1931).

3. Aanvullende bepalingen.

a) Bewaring van het internationaal testament.

Artikel 17 regelt de bewaring van het internationale testament.

Artikel 8 van de bijlage van het Verdrag bepaalt dat, indien de bewaring van de testamenten niet onderworpen is aan een dwingend voorschrift de bevoegde persoon aan de erflater vraagt of hij een verklaring wil afleggen met betrekking tot de bewaring van zijn testament. In dat geval wordt op uitdrukkelijk verzoek van de erflater, in de verklaring waarvan sprake is in artikel 9, de plaats vermeld waar hij voornemens is zijn testament te bewaren.

Daar artikel 17 een bepaling is die in de plaats kan komen van de facultatieve regel welke voorkomt in artikel 8 van de bijlage, was de Raad van State (*Stuk* n° 482/1, blz. 3) van mening dat dit artikel 8 geheel wordt uitgehold, en dat het zelfs met het dwingend karakter van artikel 17 in strijd zou zijn de erflater toe te staan voor het bewaren van zijn laatste wilsbeschikkingen een andere plaats te bepalen dan in de minuten van de optredende notaris. Dienengevolge moet artikel 8 vervallen.

deuxième alinéa de l'article 5 concerne les personnes qui ne peuvent pas signer.

La nullité du testament en tant que testament international ne signifie nullement sa nullité quant à la forme en tant que testament d'une autre espèce (art. 1, deuxième alinéa).

Il sera en effet valable quant à la forme s'il peut être considéré comme un testament olographe ou comme un testament dont la validité peut être reconnue en application de l'article 1 du Traité du 5 octobre 1961 sur les conflits de lois en matière de forme des dispositions testamentaires (approuvé par une loi du 29 juillet 1971).

b) Les prescriptions des articles 6 à 15 ne sont pas prescrites à peine de nullité.

- L'article 9 dispose que la personne habilitée doit joindre au testament une attestation dressée dans la forme définie à l'article 10 et établissant que les obligations prescrites par la loi uniforme ont été respectées. L'attestation doit être établie en trois exemplaires : un exemplaire doit être fixé au testament, un exemplaire est conservé par la personne habilitée (art. 11) et un exemplaire est remis au testateur.
- L'article 15 dispose que, pour l'interprétation et l'application des dispositions de la loi, il sera tenu compte de son origine internationale et de la nécessité de son interprétation uniforme. Cette disposition est de plus en plus fréquemment ajoutée aux lois uniformes pour attirer l'attention du juge national sur la nécessité de donner la préférence à l'interprétation internationale de la loi.

2. Disposition relative à la désignation des personnes habilitées à instrumenter en matière de testaments internationaux.

L'article 16 désigne les personnes qui sont habilitées à instrumenter en matière de testaments internationaux (art. II, 1 de la Convention).

Ces personnes sont :

- sur le territoire belge, le notaire;
- à l'étranger, les agents diplomatiques et consulaires ayant la compétence notariale (loi du 10 juillet 1931).

3. Dispositions complémentaires.

a) Conservation du testament international.

L'article 17 organise la conservation du testament international.

L'article 8 de l'annexe de la Convention prévoit qu'en l'absence de règle obligatoire sur la conservation des testaments, la personne habilitée demande au testateur s'il désire faire une déclaration concernant la conservation de son testament. Dans ce cas, et à la demande expresse du testateur, le lieu où il a l'intention de faire conserver son testament sera mentionné dans l'attestation prévue à l'article 9.

L'article 17 étant une disposition destinée à se substituer à la règle facultative énoncée par l'article 8 de l'annexe, le Conseil d'Etat (*Doc.* n° 482/1, p. 3) a estimé que la disposition contenue dans l'article 8 perdait, dès lors, tout objet et qu'il serait contraire au caractère obligatoire de l'article 17 de permettre au testateur de prévoir un autre lieu de conservation de ses dernières volontés que le dépôt au rang des minutes du notaire instrumentant. Le Conseil d'Etat considère par conséquent que l'article 8 doit être omis.

b) Erflater die niet kan spreken.

Aan deze wordt de mogelijkheid gegeven een internationaal testament te maken in plaats van een besloten testament (artikelen 978 en 979 van het Burgerlijk Wetboek) dat door artikel 22 van het ontwerp wordt opgeheven daar het zelden wordt gebruikt en door het internationaal testament kan worden vervangen.

c) Wijzigingen van hoofdstuk V van Titel II, boek III van het Burgerlijk Wetboek betreffende de beschikkingen bij het testament.

— Artikel 19 wijzigt artikel 969 van het Burgerlijk Wetboek waarin de drie vormen van testament voorkomen. Het besloten testament wordt door het internationaal testament vervangen.

— Artikel 20 stelt een nieuw artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek voor. Artikelen 1007 en 1008 van het Burgerlijk Wetboek hadden betrekking op de aanbidding van het eigenhandig testament en van het besloten testament aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg.

— Het eerste lid van artikel 1007 bepaalde dat ieder eigenhandig testament voor de tenuitvoerlegging aangeboden wordt aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de erfenis is opengevallen. Dit testament wordt geopend, indien het verzegeld is. De voorzitter maakt een proces-verbaal op van de aanbidding, van de opening en van de staat waarin het testament zich bevindt, en beveelt dat het ter bewaring in handen zal worden gesteld van een door hem te benoemen notaris.

— Het tweede lid betreft het besloten testament. Volgens de federatie van de notarissen zelf was het wenselijk deze ingewikkelde procedure van aanbidding van het testament te vereenvoudigen. Dientengevolge had de Regering de volgende tekst voorgesteld: « Ieder eigenhandig of in de internationale vorm gemaakt testament wordt vóór de tenuitvoerlegging gefotocopieerd. Een door een notaris voor eensluidend verklaarde fotocopy wordt in bewaring gegeven op de griffie van de rechtbank... »

De Raad van State was nochtans van mening dat de voorgestelde procedure moeilijkheden zou kunnen doen rijzen (*Stuk n° 482/1*, blz. 4) en dat er geen rekening werd gehouden met de bijzondere regels betreffende het bewaren van het internationaal testament.

Dientengevolge stelde de Regering een nieuw artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek voor om de procedure die thans door artikel 1007 van het Burgerlijk Wetboek wordt geregeld te vereenvoudigen en aan te passen.

Het voorgestelde artikel is vollediger dan het artikel van het voorontwerp en houdt ook rekening met het feit dat het eigenhandig testament niet altijd door de notaris wordt behouden maar ook door de erflater, de testamentuitvoerder of door een derde.

— Artikel 21 betreft de aanpassing van artikel 1008 van het Burgerlijk Wetboek aan het nieuw artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek (art. 20) en aan de afschaffing van het besloten testament en de invoering van het internationaal testament.

— Artikel 22 beoogt de opheffing van artikel 1007 van het Burgerlijk Wetboek (zie art. 20) en van de artikelen 978 en 979 van het Burgerlijk Wetboek betreffende het besloten testament.

d) Wijziging van de wet van 25 ventôse jaar XI, op het notarisambt.

— Artikel 23 betreft de vervanging van artikel 9 van de wet van 25 ventôse jaar XI, op het notarisambt.

b) Testateur qui ne peut parler.

Le testateur qui ne peut parler pourra rédiger un testament international en lieu et place du testament mystique prévu par les articles 978 et 979 du Code civil, lesquels sont abrogés par l'article 22 du projet de loi. Cette forme de testament est en effet peu utilisée et elle peut être remplacée par le testament international.

c) Modifications au Chapitre V du Titre II, Livre III du Code civil relatif aux dispositions testamentaires.

— L'article 19 modifie l'article 969 du Code civil qui distingue trois formes de testament. Le testament mystique est remplacé par le testament international.

— L'article 20 remplace l'article 976 du Code civil par une disposition nouvelle. Les articles 1007 et 1008 du Code civil concernent la présentation du testament olographe et du testament mystique au président du tribunal de première instance.

— Le premier alinéa de l'article 1007 prévoit qu'avant d'être mis à exécution, tout testament olographe doit être présenté au président du tribunal de première instance de l'arrondissement dans lequel la succession est ouverte. Ce testament sera ouvert, s'il est cacheté. Le président dresse un procès-verbal de la présentation, de l'ouverture et de l'état du testament, ordonne le dépôt de celui-ci entre les mains du notaire qu'il commet.

— Le deuxième alinéa concerne le testament mystique. La Fédération des notaires elle-même estimait souhaitable de simplifier cette procédure complexe de présentation du testament. Le gouvernement avait en conséquence proposé le texte suivant: « Tout testament olographe ou fait dans la forme internationale sera photocopié avant d'être mis à exécution. Une photocopie certifiée conforme par un notaire sera déposée au greffe du tribunal... ».

Le Conseil d'Etat a toutefois estimé que la procédure proposée serait source de difficultés (*Doc. n° 482/1*, p. 4) et qu'il n'était pas tenu compte des règles particulières en matière de conservation du testament international.

Le Gouvernement a, dès lors, proposé un nouvel article 976 du Code civil, afin de simplifier et d'adapter la procédure qui est réglée actuellement par l'article 1007 du même Code.

L'article proposé est plus complet que celui de l'avant-projet et tient compte du fait que le testament olographe n'est pas toujours conservé par le notaire, mais qu'il peut l'être aussi par le testateur, l'exécuteur testamentaire ou un tiers.

— L'article 21 concerne l'adaptation de l'article 1008 du Code civil au nouvel article 976 du Code civil (art. 20), à la suppression du testament mystique et à l'institution du testament international.

— L'article 22 vise à abroger l'article 1007 du Code civil (voir art. 20) et les articles 978 et 979 du Code civil relatifs au testament mystique.

d) Modification de la loi du 25 ventôse an XI contenant organisation du notariat.

— L'article 23 a trait au remplacement de l'article 9 de la loi du 25 ventôse an XI contenant organisation du notariat.

In zijn advies van 6 maart 1975 over het voorontwerp van wet tot invoering van de Nederlandse tekst van de wet van 25 ventôse jaar XI op het notarisambt, heeft de Raad van State in overweging gegeven het eerste lid van artikel 9 als volgt te doen luiden: « De akten worden verleden voor een of twee notarissen; wanneer een akte voor twee notarissen verleden wordt, dient erin vermeld te worden de naam van de notaris die de minuut ervan bewaart, zo hiertoe noodzaak is, en die de akte in zijn repertorium inschrijft ».

Deze voorgestelde tekst werd door de Regering hernomen in het nieuwe artikel 9 dat voorts wordt aangepast aan de invoering van het internationaal testament.

Bovendien moest artikel 9 worden aangepast opdat het internationaal testament steeds voor een notaris en twee getuigen, en niet voor twee notarissen, zou worden verleden (laatste lid van het artikel).

Deze wijziging is vereist ter wille van de overeenstemming van deze wet met de bepalingen van de bijlage bij het Verdrag (artikel 4 van de bijlage).

De nieuwe tekst bepaalt niet dat de getuigen van het mannelijk geslacht of van het vrouwelijk geslacht moeten zijn. Dit was al de bekommernis van de wet van 3 juli 1974 tot opheffing van artikel 980 van het Burgerlijk Wetboek dat bepaalde dat de getuigen Belg moeten zijn en meerderjarig zonder onderscheid van geslacht.

De aandacht wordt verder gevestigd op het feit dat het om getuige te zijn niet meer vereist is Belg te zijn. Het Verdrag van Washington bepaalt inderdaad dat de enkele hoedanigheid van vreemdeling geen beletsel mag zijn om als getuige bij een internationaal testament op te treden (art. V, 2).

F. — Toetreding tot het Verdrag.

Tot nu toe hebben de volgende landen een toetredings-oorkonde neergelegd: Niger, Portugal, Canada, Libië, Joegoslavië en Ecuador.

De andere landen die het Verdrag hebben ondertekend worden in artikel XVI van het Verdrag opgesomd (*Stuk n° 524/1, blz. 27*).

II. — Algemene bespreking

Er wordt op gewezen dat de gevolgen van de aanneming van het Verdrag en het wetsontwerp beperkt zullen zijn. Het zal inderdaad zelden gebeuren dat het slachtoffer van een ongeval in het buitenland er zich zal om bekommeren een testament op te stellen en met het oog hierop een beroep zal doen op een notaris of op de Belgische Ambassade. Indien de betrokkenen in een ziekenhuis is opgenomen zal hij weinig hulp krijgen om in contact te treden met de persoon, die inzake internationale testamenten bevoegd is om op te treden. Men kan er zich evenwel over verheugen dat vooruitgang is geboekt op het stuk van de eenmaking van het recht. De vraag rijst echter waarom zulks niet gebeurde in het kader van de Benelux of van het Europees recht.

Een ander lid beklemtoont dat de voorgestelde regeling inzake het internationaal testament niettemin belangrijk is, daar meer en meer Belgische onderdanen in het buitenland zijn gevestigd en daar deze nieuwe vorm van testament in andere omstandigheden kan worden gebruikt.

De Minister wijst er op zijn beurt op dat ook rekening moet worden gehouden met de aanwezigheid in ons land van meer en meer buitenlandse ambtenaren en met het feit dat het aantal buitenlandse reizen gestadig toeneemt.

Dans son avis du 6 mars 1975 sur l'avant-projet de loi portant établissement du texte néerlandais de la loi du 25 ventôse an XI contenant organisation du notariat, le Conseil d'Etat avait suggéré de rédiger le premier alinéa de l'article 9 comme suit: « Les actes sont reçus par un ou deux notaires; lorsqu'un acte est reçu par deux notaires, il doit mentionner le nom du notaire qui en conserve la minute, si besoin en est, et qui l'inscrit dans son répertoire ».

Ce texte a été repris par le Gouvernement dans le nouvel article 9 qui est également adapté à l'institution du testament à forme internationale.

L'article 9 doit, en outre, être adapté afin que le testament international soit toujours reçu par un notaire assisté de deux témoins, et non par deux notaires (dernier alinéa).

Il s'agit d'une mise en concordance de cette loi avec les dispositions de l'annexe à la Convention (article 4 de l'annexe).

Le nouveau texte ne prévoit pas que les témoins doivent être du sexe masculin ou du sexe féminin. Cette préoccupation était déjà présente dans la loi du 3 juillet 1974 abrogeant l'article 980 du Code civil, lequel disposait que les témoins devaient être Belges, majeurs, sans distinction de sexe.

L'attention est encore attirée sur le fait que pour être témoin il n'est plus nécessaire d'être Belge. La Convention de Washington dispose en effet que la seule qualité d'étranger ne constitue pas un obstacle pour être témoin d'un testament international (art. V, 2).

F. — Adhésion à la Convention.

A ce jour, les pays suivants ont déposé un instrument d'adhésion: le Niger, le Portugal, le Canada, la Libye, la Yougoslavie et l'Equateur.

Les autres pays signataires de la Convention sont énumérés à l'article XVI de la Convention (*Doc. n° 524/1, p. 27*).

II. — Discussion générale.

Un membre fait observer que les effets de l'adoption du projet de loi et de l'adhésion à la Convention seront limités. En effet, il sera rare que la victime d'un accident survenu à l'étranger se soucie de rédiger un testament et fasse à cet effet appel à un notaire ou à l'Ambassade belge. Si l'intéressé est hospitalisé, il ne sera guère aidé pour entrer en contact avec la personne habilitée à instrumenter en matière de testaments internationaux. On peut cependant se réjouir que des progrès aient été enregistrés dans le domaine de l'unification du droit. Toutefois, il est permis de se demander pourquoi cette évolution ne s'est pas faite dans le cadre du Benelux ou du droit européen.

Un autre membre souligne que la réglementation proposée en matière de testament international est néanmoins importante, étant donné que des ressortissants belges, de plus en plus nombreux, sont établis à l'étranger et que cette nouvelle forme de testament peut être utilisée en d'autres circonstances.

Le Ministre fait observer à son tour qu'il faut tenir compte également de la présence dans notre pays d'un nombre croissant de fonctionnaires étrangers et de la multiplication des voyages à l'étranger.

Hij herinnert vervolgens er aan dat het ontwerp door de Federatie van de notarissen met geestdrift werd onthaald. Het advies van deze Federatie werd trouwens ingewonnen nog vóór de Raad van State werd geraadpleegd.

♦♦

Uit de inleiding kan duidelijk worden afgeleid dat de artikelen 1 tot 15 niet mogen gewijzigd worden, daar, zoals bij andere eenvormige wetten de artikelen die voorkomen in de bijlage van het Verdrag (met uitzondering van de facultatieve artikelen) alleen kunnen worden aangenomen of verworpen.

Er moet nochtans op gewezen worden dat sommige bepalingen van de eenvormige wet afwijken van ons intern recht. Het is inderdaad wel zo dat geen gebruik kan gemaakt worden van artikel 5, tweede lid van de eenvormige wet dat bepaalt: « Indien de erflater niet kan tekenen, geeft hij daarvan aan de bevoegde persoon de oorzaak op, en deze vermeldt zulks op het testament. Daarenboven kan de erflater volgens de wet krachtens welke de aanwijzing van de bevoegde persoon is geschied, toegelaten zijn om een ander persoon te vragen in zijn naam te tekenen ».

Die bepaling stemt inderdaad niet overeen met de beginselen van het Belgisch recht, dat aan de erflater die niet kan tekenen, de mogelijkheid niet geeft om iemand aan te wijzen die in zijn plaats kan tekenen. Zij zal alleen toegepast worden in de rechtstelsels die reeds dit systeem kennen (*Stuk n° 482/1*, blz. 2 en 22).

De opmerking wordt nochtans gemaakt dat indien artikel 5, tweede lid, op dit stuk inderdaad duidelijk is, artikel 6, tweede lid, derwijze tot verwarring kan leiden daar men er verwijst naar de persoon die tekent in naam van de persoon die niet kan tekenen.

Daar de tekst van artikel 6 niet kan worden aangepast om deze vermelding weg te laten, moet de aandacht des te meer worden gevestigd op de onmogelijkheid deze bepaling in te roepen daar ze tegenstrijdig is met ons recht.

Het wetsontwerp vervangt het besloten testament. Dit zelden gebruikt testament kan in de praktijk volgens de Minister door het internationaal testament worden vervangen.

De aandacht moet nochtans worden gevestigd op de formele verplichtingen die door artikel 6 worden voorzien en die vereisen, dat zo het testament uit verscheidene bladen bestaat, ieder blad door de erflater moet worden getekend. Verder vereist het artikel dat de handtekening van de getuigen en de bevoegde personen aan het einde van het testament worden aangebracht.

Artikel 4 en artikel 5 betreffen verder de aanwezigheid van de getuigen en de bevoegde personen.

Het volstreekte geheim van het besloten testament wordt aldus niet behouden. De Minister verklaart dat het de bedoeling van het wetsontwerp is het geheim van het testament voor de belanghebbende te verzekeren.

De aanwezigheid van de notarissen en de getuigen wordt alleen vereist om de rechtsveiligheid te waarborgen.

Bij de ondertekening blad per blad kan ieder blad telkens worden bedekt.

De opmerking wordt evenwel gemaakt dat praktisch gezien het onwaarschijnlijk is dat het volstreekte geheim karakter van het internationaal testament op die wijze zal verzekerd worden.

Er wordt ook nog vastgesteld dat in artikel 12 de verklaring van de bevoegde persoon voorzien in artikel 10, aanvaard wordt als een voldoende bewijs van de formele geldigheid van de akte, als testament in de zin van de wet, en zulks tot bewijs van het tegendeel.

Il rappelle ensuite que le projet a été accueilli avec enthousiasme par la Fédération des notaires, dont l'avis a été demandé avant la consultation du Conseil d'Etat.

♦♦

Il ressort clairement de l'introduction que les articles 1 à 15 ne peuvent pas être modifiés, étant donné que, comme dans d'autres lois uniformes, les articles figurant à l'annexe de la Convention (à l'exception des articles facultatifs) peuvent uniquement être adoptés ou rejetés.

Il est à noter cependant que certaines dispositions de la loi uniforme s'écartent de notre droit interne. Il n'était pas possible, en effet, de faire usage de l'article 5, deuxième alinéa de la loi uniforme qui prévoit que: « Si le testateur est dans l'incapacité de signer, il en indique la cause à la personne habilitée qui en fait mention sur le testament. En outre, le testateur peut être autorisé par la loi en vertu de laquelle la personne habilitée a été désignée, à demander à une autre personne de signer en son nom ».

Cette disposition s'écarte, en effet, des principes du droit belge, lequel ne donne pas au testateur qui est dans l'incapacité de signer la possibilité de désigner quelqu'un pour signer à sa place. L'usage de ce procédé est cependant réservé aux droits qui le connaissent déjà (*Doc. n° 482/1*, pp. 2 et 22).

On fait cependant remarquer que si l'article 5, deuxième alinéa, est, en effet, très explicite sur ce point, l'article 6, deuxième alinéa, en revanche, peut prêter à confusion, étant donné qu'il fait référence à la personne qui signe au nom de la personne qui est dans l'incapacité de signer.

Comme il est exclu d'adapter l'article 6 pour supprimer cette mention, il convient de souligner d'autant plus l'impossibilité d'invoquer cette disposition que celle-ci est contraire à notre droit.

Le présent projet de loi remplace le testament mystique. Le Ministre considère que, dans la pratique, ce testament, dont il est rarement fait usage, peut être remplacé par le testament international.

Il convient toutefois d'attirer l'attention sur les obligations formelles qui sont prévues par l'article 6 et selon lesquelles, si le testament comporte plusieurs feuillets, chacun d'eux doit être signé par le testateur. L'article dispose encore que les signatures des témoins et des personnes habilitées doivent être apposées à la fin du testament.

Les articles 4 et 5 concernent la présence des témoins et des personnes habilitées.

Le secret absolu du testament mystique n'est donc pas maintenu. Le Ministre déclare que le projet de loi entend assurer le secret du testament pour l'intéressé.

La présence des notaires et témoins n'est requise que pour garantir la sécurité juridique.

En cas de signature feuillet par feuillet, chacun d'eux peut être recouvert chaque fois.

L'observation a toutefois été faite qu'en pratique, il est invraisemblable que le secret absolu du testament international soit assuré de cette manière.

Un membre fait encore observer qu'à l'article 12 l'attestation de la personne habilitée, prévue à l'article 10, est acceptée comme preuve suffisante de la validité formelle de l'instrument en tant que testament au sens de la loi et ce, sauf preuve contraire.

Deze bepaling is tegenstrijdig met het Belgisch recht (art. 1319 van het Burgerlijk Wetboek) volgens hetwelk een authentieke akte de bewijskracht bewaart zolang hij niet van valsheid wordt beticht.

De Minister wijst erop dat artikel 13 bepaalt dat het ontbreken of de onregelmatigheden van de verklaring geen afbreuk doen aan de formele geldigheid van een testament dat in overeenstemming met deze wet is opgemaakt. De verklaring is inderdaad een document dat in hoofdzaak voor de bewijsoverlevering is bestemd en door de bevoegde persoon wordt opgemaakt los van enige tussenkomst of toezicht van de erflater. Het is aldus noodzakelijk dat de vermeldingen van de verklaringen zouden kunnen betwist worden.

Verder verklaart hij dat artikel 12 moet gezien worden in het licht van andere rechtsstelsels, zoals dat van de Verenigde Staten, waarin een testament slechts gevolg heeft na een procedure van controle om de geldigheid ervan na te gaan. Het vertonen van deze verklaring zou dus moeten volstaan om aan deze procedure te voldoen.

Het gaat evenwel niet om een onweerlegbaar bewijs zoals blijkt uit de woorden « tot het tegendeel bewezen is ». De termen « tot het tegendeel bewezen is » werden in de tekst hernomen daar deze in elk rechtstelsel vermeld zijn, terwijl de « betichting van valsheid » in de Verenigde Staten bijvoorbeeld niet bestaat. De tekst van de eenvormige wet werd inderdaad opgesteld om in alle mogelijke gevallen geldig te zijn en mag niet letterlijk worden opgevat.

De memorie van toelichting (*Stuk n° 524*, blz. 21) vermeldt dat « Wanneer een betwisting ontstaat moet deze worden beslecht overeenkomstig de wet van de verdragsluitende Staat waarin het testament en de verklaring werden voorggelegd ». Het Belgisch recht is dus toepasselijk wat betreft de betichting van valsheid.

Verscheidene leden aanvaarden de motivering waarop het Verdrag is gesteund en die erin bestaat een soepel stelsel tot stand te brengen dat de ongeldigheid van het testament zelf niet zou veroorzaken. Zij vestigen er evenwel de aandacht op dat de verklaring een authentieke akte is en dat in het wetsontwerp wordt afgeweken van een beginsel van het Belgische recht.

Een lid is van mening dat duidelijk moet gepreciseerd worden dat het om een authentieke akte gaat of niet. Indien de Verklaring als een authentieke akte wordt beschouwd is het volgens de Belgische wet duidelijk dat alleen de betichting van valsheid moet worden gebruikt en niet de gewone procedure.

Een ander lid wijst erop dat de verklaring die door artikel 10 voorzien wordt, inderdaad een authentieke akte is zoals de akte van suscriptie die door de notaris op het geheim of het besloten testament wordt geschreven.

De authentieke akte betreft inderdaad wat de notaris zelf vaststelt en niet de inhoud van het testament, waarvoor het bewijs van het tegendeel moet toegelaten zijn.

De aandacht moet nochtans worden gevestigd op het feit dat de termen van het verdrag niet dezelfde draagwijdte hebben als deze die in ons recht voorkomen.

Verder is het niet zo duidelijk dat de besproken procedure, waarnaar artikel 12 verwijst, wel de verklaring betreft en niet het testament.

De opmerking wordt ook nog gemaakt dat het verschil tussen de twee procedures niet zo belangrijk is en dat de voorgestelde regeling soepel moet worden geïnterpreteerd.

Inderdaad uit verschillende arresten van het Hof van Cassatie blijkt dat indien het bewijs van valsheid van authentieke akte slechts door een betichting van valsheid kan worden geleverd, deze regel uitzonderingen kent, bv. wanneer de

Cette disposition est contraire au droit belge (art. 1319 du Code civil) en vertu duquel l'acte authentique fait foi aussi longtemps qu'il n'est pas argué de faux.

Le Ministre fait observer que l'article 13 dispose que l'absence ou l'irrégularité d'une attestation ne porte pas atteinte à la validité formelle d'un testament établi conformément à la présente loi. Cette attestation est en effet un document essentiellement destiné à l'administration de la preuve et est établie par la personne habilitée, indépendamment de toute intervention ou de tout contrôle du testateur. Il est donc nécessaire que les mentions des attestations puissent être contestées.

Il déclare par ailleurs que l'article 12 doit être situé dans le cadre d'autres systèmes juridiques, tels que celui des États-Unis où un testament ne produit ses effets qu'après avoir fait l'objet d'une procédure de contrôle. La seule production de ce certificat devrait donc suffire en vue de satisfaire à cette procédure.

Il ne s'agit toutefois pas d'une preuve irréfutable, comme l'indiquent les mots « sauf preuve contraire ». Les termes « sauf preuve contraire » ont été repris dans le texte, étant donné qu'ils figurent dans tous les systèmes juridiques, alors que « l'inscription de faux » n'existe par exemple pas aux États-Unis d'Amérique. En effet, le texte de la loi uniforme a été rédigé pour pouvoir être appliquée à tous les cas et ne peut pas être interprété littéralement.

Dans l'exposé des motifs (*Doc. n° 524*, p. 21) il est précisé que « si une contestation surgit, elle devra être réglée conformément aux procédures légales applicables dans l'État contractant où le testament et l'attestation sont produits ». Par conséquent, le droit belge s'applique à « l'inscription de faux ».

Plusieurs membres admettent la philosophie sur laquelle la Convention est fondée et qui vise à mettre sur pied un régime souple qui n'entraîne pas l'invalidation du testament proprement dit. Ils attirent cependant l'attention sur le fait que l'attestation est un acte authentique et que le projet de loi s'écarte d'un principe du droit belge.

Un membre estime qu'il convient de préciser explicitement s'il s'agit d'un acte authentique ou non. Si l'attestation est considérée comme un acte authentique, il est évident, aux termes de la législation belge, qu'il y a lieu de faire usage de l'inscription de faux et non de la procédure normale.

Un autre membre fait observer que l'attestation prévue à l'article 10 est effectivement un acte authentique, tel que l'acte de suscription que le notaire écrit sur le testament secret ou mystique.

L'acte authentique concerne en effet ce que le notaire constate lui-même et n'a pas trait au contenu du testament pour lequel la preuve contraire doit être admise.

Il convient, néanmoins, d'attirer l'attention sur le fait que les termes de la Convention n'ont pas la même portée que celle qu'ont les mêmes termes dans notre droit.

En outre, il n'est pas tellement évident que la procédure examinée à laquelle renvoie l'article 12, vise l'attestation et non pas le testament.

A noter également que la différence entre les deux procédures n'est pas tellement importante et qu'il y a lieu de donner au système proposé une interprétation souple.

Il ressort en effet de plusieurs arrêts de la Cour de cassation que, si la preuve de la fausseté d'un acte authentique ne peut être fournie que par une inscription de faux, cette règle connaît des exceptions, par exemple lorsque la constata-

vaststelling tegengesproken wordt, hetzij door een andere vaststelling van dezelfde akte, hetzij door een andere authentieke akte, of wanneer de valsheid van bedoelde vaststelling blijkt uit het onderzoek van de akte zelf zonder dat een onderzoeksmaatregel hoeft getroffen te worden (Cass. 12 febr. 1960, R.W. 1969-61, 1973, Pas., 1960, I, 690; - Cass. 31 okt. 1968, R.W., 1968, 69, 1263).

Vergt ook geen betichting van valsheid, de betwisting van het in de authentieke akte vermelde feit dat als fictief of gesimuleerd bestempeld wordt, zonder dat de rechtzinnigheid van de openbare ambtenaar daarom in twijfel getrokken wordt (Cass., 5 juli 1894, Pas. 1894, I, 295).

Een lid verklaart dat de motivering van het gebruik van de betwiste termen verantwoord is maar is de mening toegedaan dat het niet volstaat dat in het verslag de juiste interpretatie wordt gegeven, daar de rechter alleen de voorbereidende werken van een wet zal invoeren wanneer de tekst van de wet onduidelijk is en dient te worden geïnterpreteerd.

Daar artikel 12 niet mag worden gewijzigd, moet een nieuw artikel worden ingevoegd dat duidelijk naar het Belgische recht verwijst.

Verscheidene leden menen dat aan de gerezen betwisting geen overdreven belang moet worden gehecht. Artikel 13 bepaalt immers dat het ontbreken of de onregelmatigheid van de verklaring, geen afbreuk doet aan de formele geldigheid van een testament dat in overeenstemming met deze wet is opgemaakt.

Daar geen voorbehoud kan worden gemaakt en daar iedere Verdragsluitende Partij er zich toe verbindt de regels betreffende het internationaal testament, die de bijlagen bij het Verdrag vormen in haar wetgeving op te nemen, zou het onverantwoord zijn het Verdrag en het wetsontwerp te verwerpen en dit alleen omdat een van de 15 artikelen van de eenvormige wet niet overeenstemt met de Belgische rechtspleging. Daarbij moet trouwens nog rekening worden gehouden met het feit dat de gebruikte terminologie in de Belgische context moet worden beschouwd en dat de opstellers van het Verdrag ernaar gestreefd hebben een zo ruim mogelijke « formule » te vinden, alhoewel het moeilijk is een neutrale terminologie te kiezen, en dat er geen twijfel is dat de « lex fori » zal worden toegepast.

Er wordt verder aan herinnerd dat het probleem van de registratie der testaments werd geregeld door de Overeenkomst inzake vaststelling van een stelsel van registratie van testaments, ondertekend te Bazel op 16 mei 1972 en uitgewerkt in het kader van de Raad van Europa.

Artikel 4 van deze overeenkomst betreft zowel de eigenhandige als de authentieke testaments en de andere vormen van testament.

In ons land werd deze taak toevertrouwd aan het CREDOC dat in 1974 werd opgericht. Het bestaande stelsel zal ook van toepassing zijn op het internationaal testament.

Een lid wijst in dit verband nog op het belang van zo'n stelsel vooral voor het internationaal testament en het eigenhandig testament.

Voor dit laatste testament is de bewaring door de notaris inderdaad niet vereist, terwijl voor het internationaal testament een aanvullende waarborg betreffende de bewaring aan de erfflater wordt verleend.

III. — Bespreking en stemming van de artikelen

Artikel 1.

Dit artikel wordt eenparig aangenomen.

tion est contredite soit par une autre constatation du même acte soit par un autre acte authentique ou lorsque sa fausseté apparaît de l'examen de l'acte lui-même, sans qu'il doive être recouru à une mesure d'instruction (Cass. 12 febr. 1960, R.W. 1969-61, 1973, Pas., 1960, I, 690; — Cass. 31 okt. 1968, R.W., 1968, 69, 1263).

N'exige pas davantage d'inscription de faux, la constatation du fait mentionné dans l'acte authentique et qualifié de fictif ou de simulé sans que pour autant l'honnêteté de l'officier public puisse être mise en doute (Cass., 5 juillet 1894, Pas., 1894, I, 295).

Un membre déclare que les motifs invoqués pour utiliser les termes contestés sont pertinents, mais il est d'avis qu'il ne suffit pas que l'interprétation exacte soit donnée dans le rapport, vu que le juge n'invoquera les travaux préparatoires de la loi que si le texte de celle-ci n'est pas clair et donne lieu à interprétation.

Etant donné que l'article 12 ne peut pas être modifié, il convient d'insérer un nouvel article qui se réfère clairement au droit belge.

Plusieurs membres estiment qu'il ne faut pas attacher une importance excessive à cette contestation. L'article 13 dispose en effet que l'absence ou l'irrégularité d'une attestation ne porte pas atteinte à la validité formelle d'un testament établi conformément à la présente loi.

Etant donné qu'aucune réserve ne peut être formulée et que chacune des Parties contractantes s'engage à introduire dans sa propre législation les règles sur le testament international formant l'annexe à la Convention, il serait déraisonnable de rejeter la Convention et le projet de loi, parce qu'un des quinze articles de la loi uniforme n'est pas conforme à la procédure belge. Il importe d'ailleurs de tenir compte du fait que la terminologie utilisée doit être considérée dans le contexte belge et que les auteurs de la Convention se sont efforcés de trouver une « formule » aussi large que possible bien qu'il soit difficile d'adopter une terminologie neutre et qu'il ne fasse aucun doute qu'il sera fait application de la « lex fori ».

Le problème de l'enregistrement des testaments a été réglé par la Convention établissant un système d'enregistrement des testaments, qui a été élaborée dans le cadre du Conseil de l'Europe et signée à Bâle le 16 mai 1972.

L'article 4 de cette Convention concerne les testaments olographes, les testaments authentiques et toutes les autres formes de testaments.

Dans notre pays, cette mission a été confiée au CREDOC, qui a été créé en 1974. Le système en vigueur sera appliqué également au testament international.

Un membre souligne l'importance d'un tel système, notamment pour le testament international et pour le testament olographe.

Ce dernier testament, en effet, ne doit pas être conservé par un notaire et le testament international offre dès lors une garantie supplémentaire au testateur en ce qui concerne la conservation.

III. — Discussion et vote des articles.

Article 1.

Cet article est adopté à l'unanimité.

Art. 2.

Artikel 2 bepaalt dat de vorm van het internationaal testament niet mag gebruikt worden voor een conjunctief testament.

De Minister vestigt er de aandacht op dat uit deze bepaling « a contrario » niet mag worden afgeleid dat het conjunctief testament uit ons recht niet meer is uitgesloten.

Inderdaad, alhoewel wij door de toetreding tot het Verdrag van Den Haag betreffende de wetsconflicten inzake de vorm van uiterste wilsbeschikkingen, de vorm van het conjunctief testament herkennen, blijft dit testament door de wet (art. 968 van het Burgerlijk Wetboek) verboden.

De bepaling is opnieuw verantwoord door de bekommernis om een algemene formule te vinden die rekening houdt met alle juridische stelsels.

Artikel 2 wordt eenparig aangenomen.

Artt. 3 en 4.

Artikelen 3 en 4 worden eenparig aangenomen.

Art. 5.

De bepaling, die de erflater toelaat een andere persoon te vragen in zijn naam te tekenen, bestaat in ons recht niet. Ze is opnieuw verantwoord door de bekommernis een algemene formule te vinden, die rekening houdt met alle juridische stelsels, en in dit geval met het recht van de Angelsaksische landen.

Artikel 5 wordt eenparig aangenomen.

Art. 6.

De bepaling, volgens welke de handtekeningen aan het einde van het testament worden aangebracht, wordt niet op straffe van nietigheid voorgeschreven. Indien in de rand van het testament wordt getekend, blijft het als internationaal testament geldig. Daar de sancties inzake de vormvoorwaarden van land tot land verschillen, wordt voorgesteld de nietigheidsredenen te beperken tot de inbreuken op de artikelen 2 tot 5.

Artikel 6 wordt eenparig aangenomen.

Art. 7.

Artikel 7 wordt eenparig aangenomen.

Art. 8.

De bepaling, volgens welke de datum door de bevoegde persoon aan het einde van het testament wordt aangebracht, wordt ook niet op straffe van nietigheid voorgeschreven.

Er wordt op gewezen dat wat de inhoud betreft, naar het interne recht moet worden verwezen.

De opmerking wordt ook gemaakt dat de rechtspraak meer en meer een normale opvatting huldigt door de nietigheidsredenen minder strikt toe te passen ten einde de wil van de testateur te eerbiedigen wanneer deze op een onbetwistbare wijze werd geuit (bv. testament die getypt werd, getuigen die zich niet in de buurt van de testateur en de notaris bevinden...).

Artikel 8 wordt eenparig aangenomen.

Art. 9.

Artikel 9 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.

L'article 2 prévoit que la forme du testament international ne peut être utilisée pour les testaments conjonctifs.

Le Ministre souligne qu'il ne peut être déduit « a contrario » de cette disposition que le testament conjonctif n'est plus exclu par notre droit.

L'interdiction légale (art. 968 du Code civil) est en effet maintenue, bien que nous ayons reconnu la forme du testament conjonctif en adhérant à la Convention de La Haye sur les conflits de lois en matière de forme des dispositions testamentaires.

Cette disposition se justifie de nouveau par le souci de dégager une formule générale qui tienne compte de tous les systèmes juridiques.

L'article 2 est adopté à l'unanimité.

Art. 3 et 4.

Les articles 3 et 4 sont adoptés à l'unanimité.

Art. 5.

Cette disposition, qui permet au testateur de demander à une autre personne de signer en son nom, n'existe pas dans notre droit. Elle se justifie, elle aussi, par le souci de dégager une formule générale qui tienne compte de tous les systèmes juridiques, et en l'occurrence du droit des pays anglo-saxons.

L'article 5 est adopté à l'unanimité.

Art. 6.

Cette disposition, aux termes de laquelle les signatures doivent être apposées à la fin du testament, n'est pas prescrite à peine de nullité. Le testament international reste valable même si la signature est apposée en marge. Comme les sanctions applicables en raison du non-respect de conditions de forme varient d'un pays à l'autre, il est proposé de limiter les causes de nullité aux contraventions aux dispositions des articles 2 à 5.

L'article 6 est adopté à l'unanimité.

Art. 7.

L'article 7 est adopté à l'unanimité.

Art. 8.

Cette disposition, qui prévoit que la date est apposée à la fin du testament par la personne habilitée, n'est pas non plus prescrite à peine de nullité.

Il convient d'observer qu'il faut se référer au droit interne en ce qui concerne le fond.

Un membre fait également observer que la jurisprudence se montre de plus en plus réaliste, en appliquant avec moins de rigueur les dispositions relatives à la nullité, cela afin de respecter la volonté du testateur lorsque ce dernier s'est exprimé sans équivoque (par exemple : testament dactylographié, témoins ne se trouvant pas dans le voisinage du testateur et du notaire...).

L'article 8 est adopté à l'unanimité.

Art. 9.

L'article 9 est adopté à l'unanimité.

Art. 10.

Uitleg wordt gevraagd omtrent de zin van de door artikel 10 voorziene verklaring. Artikel 13 bepaalt immers dat het ontbreken of de onregelmatigheid van deze verklaring geen afbreuk doet aan de formele geldigheid van het testament.

De Minister wijst in dit verband op het voordeel van deze regeling voor sommige landen zoals de Verenigde Staten waar een procedure van controle van de geldigheid van het testament moet geschieden. Hij voegt er aan toe dat de verklaring ook zeer nuttig is in de landen van de Derde Wereld, waar het aan de testateur een waarborg geeft dat alle voorwaarden, die met de rubrieken overeenkomen, zijn vervuld.

Er werd ook medegedeeld dat de zegel, die in het attest wordt vermeld, in verscheidene landen bestaat.

Artikel 10 wordt eenparig aangenomen.

Art. 11.

Artikel 11 wordt eenparig aangenomen.

Art. 12.

Artikel 12 wordt met 11 stemmen en 1 onthouding aangenomen.

Art. 13.

Dit artikel bepaalt dat het ontbreken of de onregelmatigheid van een verklaring geen afbreuk doet aan de formele geldigheid van een testament dat in overeenstemming met deze wet is opgemaakt.

Een lid meent dat dit artikel overbodig is daar alleen de niet-naleving van de artikelen 2 tot 5 de nietigheid van het testament kan veroorzaken terwijl voor de andere artikelen en dus ook voor artikel 13, bij de niet-naleving ervan de *lex fori* geldt.

Het artikel wordt eenparig aangenomen.

Art. 14.

Dit artikel wordt eenparig aangenomen.

Art. 15.

Deze bepaling preciseert dat bij de toelichting en de toepassing van de bepalingen van deze wet rekening zal worden gehouden met de internationale oorsprong ervan en met de noodzakelijkheid om tot een eenvormige interpretatie te komen. Het Verdrag is immer het resultaat van een consensus die tot stand gekomen is tussen verschillende landen en die geëerbiedigd moet blijven.

Artikel 15 wordt eenparig aangenomen.

Art. 16.

De opmerking wordt gemaakt dat uit dit artikel blijkt dat inzake internationale testamenten alleen de notaris, op het Belgisch grondgebied en de diplomatieke en consulaire amb-

Art. 10.

Un membre demande des éclaircissements concernant l'objet de l'attestation prévue à l'article 10, étant donné que l'article 13 dispose que l'absence ou l'irrégularité d'une attestation ne porte pas atteinte à la validité formelle du testament.

Le Ministre souligne l'intérêt de cette disposition pour certains pays comme les Etats-Unis où existe une procédure de contrôle de la validité du testament. Il ajoute que l'attestation est très utile dans les pays du Tiers Monde, du fait qu'elle garantit au testateur que toutes les conditions prévues par les rubriques sont remplies.

Le sceau prévu dans l'attestation existe dans divers pays.

L'article 10 est adopté à l'unanimité.

Art. 11.

L'article 11 est adopté à l'unanimité.

Art. 12.

L'article 12 est adopté par 11 voix et 1 abstention.

Art. 13.

Cet article prévoit que l'absence ou l'irrégularité d'une attestation ne porte pas atteinte à la validité formelle d'un testament établi conformément à la présente loi.

Un membre estime que cet article est superflu, étant donné que seul le non-respect des articles 2 à 5 peut entraîner la nullité du testament, tandis que c'est la *lex fori* qui s'applique en cas de non-respect des autres articles et donc aussi de l'article 13.

L'article est adopté à l'unanimité.

Art. 14.

Cet article est adopté à l'unanimité.

Art. 15.

Cet article prévoit que, pour l'interprétation et l'application des dispositions de la présente loi, il sera tenu compte de son origine internationale et de la nécessité de parvenir à une interprétation uniforme. La Convention résulte, en effet, d'un consensus qui a été réalisé entre différents pays et qui doit toujours être respecté.

L'article 15 est adopté à l'unanimité.

Art. 16.

Un membre fait observer qu'il résulte de cet article que, sur le territoire belge, seul le notaire et, à l'étranger, seuls les agents diplomatiques et consulaires ayant la compétence

tenaren met notariële bevoegdheid in het buitenland, bevoegd zijn.

Dientengevolge wordt het doel van het wetsontwerp, met name het opstellen van een geldig testament in het buitenland moeilijk bereikt.

Indien bijvoorbeeld een Belg in Frankrijk een internationaal testament wil doen opmaken, is hij verplicht zich tot een diplomatieke en consulaire ambtenaar te wenden en kan hij geen beroep doen op een notaris aldaar.

De Minister wijst erop dat artikel 16 uitvoering geeft aan artikel II van het Verdrag volgens hetwelk iedere Verdragssluitende partij de personen, die op haar grondgebied de bevoegdheid hebben om inzake internationale testamente op te treden, dient aan te wijzen.

Indien Frankrijk het Verdrag ondertekent zal de Franse notaris aangewezen worden om in deze op te treden.

Daar ieder land dat het Verdrag ondertekend heeft, de bevoegde personen moet aanwijzen, is het normaal dat de notarissen of de andere personen die bevoegd kunnen zijn in andere landen niet in de Belgische wet worden vermeld. Men dient inderdaad slechts de voor zijn eigen onderdanen wetgevende maatregelen te nemen.

De opmerking wordt nochtans gemaakt dat voor de rechtzoekende de tekst van artikel 16 onvolledig zal blijven.

Om dit artikel in overeenstemming te brengen met artikel II van het Verdrag dient de heer Van de Velde een amendement in (*Stuk* n° 482/2) om de personen die in het buitenland de bevoegdheid hebben om inzake internationale testamente op te treden aan de opsomming van artikel 16 toe te voegen.

De Commissie is de mening toegedaan dat het probleem dient te worden geregeld door elk land dat het Verdrag goedkeurt, en dat de aanvullende bepaling die door de heer Van de Velde wordt voorgesteld, niettegenstaande ze correct is, geen enkele betekenis heeft daar ze geen juridische gevolgen kan hebben.

Er wordt voorgesteld dat zou worden gepreciseerd dat in het buitenland de diplomatieke en consulaire ambtenaren met notariële bevoegdheid alleen bevoegd zijn om op te treden ten opzichte van Belgische onderhorigen, wat uit de tekst niet duidelijk kan worden afgeleid.

Deze ambtenaren zijn inderdaad niet bevoegd voor onderdanen van andere landen (Verdrag van Wenen van 24 april 1963). De rechtsonderhorigen zouden de bevoegdheid « *rationae loci* » van de notarissen of van personen die volgens deze wet bevoegd zijn en de bevoegdheid « *rationae personae* » van de diplomatieke ambtenaren met elkaar kunnen verwarren. Duidelijkheidshalve vervangt de commissie de laatste zin door de volgende woorden: « ten opzichte van de Belgische onderhorigen in het buitenland, de diplomatieke en consulaire ambtenaren met notariële bevoegdheid ».

De Minister is het eens met deze wijziging alhoewel de tekst van het voorontwerp alsdusdanig was gesteld en alleen werd gewijzigd tengevolge van een opmerking van de Raad van State (*Stuk* n° 482/1, blz. 4 en 5).

Een lid stelt de vraag of ook niet moet melding worden gemaakt van de officier die het bevel voert aan boord van een schip.

De Minister wijst erop dat het Verdrag zulks niet voorziet alhoewel in sommige landen deze officier misschien een notariële bevoegdheid heeft. De testateur kan inmiddels altijd een eigenhandig testament maken.

De aandacht wordt nog gevestigd op het feit dat in ons recht het testament dat op zee wordt gemaakt alleen door de

notariale sont habilités à instrumenter en matière de testaments internationaux.

En conséquence, le but du projet de loi, à savoir l'établissement d'un testament valable à l'étranger, est difficilement atteint.

Si, par exemple, un Belge qui se trouve en France veut faire dresser un testament international, il est contraint de s'adresser à un agent diplomatique ou consulaire et il ne peut faire appel à un notaire.

Le Ministre fait observer que l'article 16 vise à exécuter l'article II de la Convention en vertu duquel chacune des Parties contractantes doit désigner les personnes qui, sur son territoire, sont habilitées à instrumenter en matière de testament international.

Si la France ratifie la Convention, le notaire français sera désigné pour instrumenter en la matière.

Etant donné que chaque pays qui a ratifié la Convention doit désigner les personnes habilitées, il est normal de ne pas mentionner dans la loi belge les notaires ou les autres personnes qui peuvent être habilitées dans les autres pays. Il convient de prendre des dispositions législatives uniquement pour ses propres ressortissants.

Un membre fait toutefois observer que, pour le justiciable, le texte de l'article 16 se révélera incomplet.

En vue de mettre cet article en concordance avec l'article II de la Convention, M. Van de Velde présente un amendement (*Doc.* n° 482/2), visant à ajouter dans l'énumération de l'article 16 les personnes qui sont habilitées à l'étranger à instrumenter en matière de testaments internationaux.

La Commission estime que le problème doit être réglé par chaque pays qui ratifie la Convention et que, même si elle est correcte, la disposition supplémentaire proposée par M. Van de Velde n'a pas la moindre signification, étant donné qu'elle ne peut avoir d'effets juridiques.

Il est proposé de prévoir qu'à l'étranger les agents diplomatiques et consulaires ayant la compétence notariale ne sont habilités à instrumenter qu'à l'égard des ressortissants belges, ce qui ne peut pas être inféré clairement du texte.

Ces agents ne sont, en effet, pas compétents à l'égard des ressortissants d'autres pays (Convention de Vienne du 24 avril 1963). Les intéressés pourraient confondre la compétence « *rationae loci* » des notaires ou des personnes que la présente loi habilite et la compétence « *rationae personae* » des agents diplomatiques. Pour rendre le texte plus clair, la Commission remplace la dernière phrase par les mots « en ce qui concerne les ressortissants belges à l'étranger, les agents diplomatiques et consulaires ayant la compétence notariale ».

Le Ministre marque son accord sur cette modification, bien que le texte de l'avant-projet ait été libellé de cette manière et qu'il n'ait été modifié qu'à la suite de l'observation formulée par le Conseil d'Etat (*Doc.* n° 482/1, pp. 4 et 5).

Un membre demande s'il ne faut pas mentionner également l'officier commandant un bâtiment.

Le Ministre fait observer que la Convention ne prévoit pas d'habiliter cet officier, quoique celui-ci ait peut-être une compétence notariale dans certains pays. En attendant de pouvoir solliciter l'intervention d'une personne habilitée, le testateur pourra toujours dresser un testament olographe.

Un membre attire encore l'attention sur le fait que, dans notre droit, le testament fait en mer ne peut être reçu que

officier kan worden verleden. Deze bevoegdheid mag niet worden verward met de bevoegdheid van deze persoon als ambtenaar van de Burgerlijke Stand. Zij heeft niets te maken met de notariële bevoegdheid.

De heer Van de Velde trekt zijn amendement terug.
Het gewijzigde artikel 16 wordt eenparig aangenomen.

Art. 17.

Artikel 17 wordt eenparig aangenomen.

Art. 18.

Dit artikel laat de erflater die niet kan spreken toe een testament te maken. Deze bepaling werd niet in het Verdrag voorzien maar maakt het mogelijk het besloten of geheim testament (artt. 978 en 979 van het Burgerlijk Wetboek) dat door artikel 22 van het ontwerp wordt opgeheven, te vervangen daar het zelden wordt gebruikt.

Artikel 18 wordt eenparig aangenomen.

Art. 19.

Dit artikel wordt eenparig aangenomen.

Art. 20.

Artikel 20 stelt voor de door artikel 1009 van het Burgerlijk Wetboek voorziene procedure waarbij het eigenhandig en het besloten testament moet worden aangeboden aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, te vervangen door de gewone neerlegging van een door de griffier gewaarmerkte fotocopy van het eigenhandig of internationaal testament op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de erfenis is opengevallen. Het testament moet bovendien bij de notaris die het heeft aangeboden in bewaring worden gegeven.

Het voorgestelde nieuwe artikel 976 vervangt artikel 1007 van het Burgerlijk Wetboek dat door artikel 22 van het ontwerp wordt opgeheven.

De Federatie van de Notarissen beoogt eveneens een vereenvoudiging.

Een lid vestigt nochtans de aandacht op het feit dat de memorie van toelichting (*Stuk* n° 482/1, blz. 2) vermeldt « dat de wijzigingen die in artikel 1007 van het Burgerlijk Wetboek worden aangebracht, belangrijk zijn en in de kringen van het notariaat reeds lang verbeid werden ».

Deze verklaring is slechts gedeeltelijk waar.

Met betrekking tot de afschaffing van de formaliteit van de voorlegging van de eigenhandig geschreven en in besloten vorm gemaakte testaments, zegt het Witboek van het Notariaat, december 1974, letterlijk: « Deze formaliteit is volkomen nutteloos en kan vervangen worden door het overmaken van een fotocopy van het testament aan de griffie ».

Het Witboek gewaagt bijgevolg duidelijk van de « afschaffing » van de formaliteit van de voorlegging van het « origineel » en beoogt het te vervangen door het overmaken van een « fotocopy » van het testament. Het wetsontwerp daarentegen voorziet het aanbieden van het « origineel », waarvan eerst op de griffie een fotocopy wordt genomen en door de griffier wordt gewaarmerkt. Het lid is verder van mening dat, indien artikel 20 van het ontwerp de vereenvoudiging beoogt, het weinig waarborgen biedt.

Inderdaad, het eerste en het tweede lid van artikel 1007 van het Burgerlijk Wetboek bepalen dat het eigenhandig

par l'officier. Il ne faut pas confondre cette compétence avec celle d'officier de l'état civil; elle n'a rien à voir avec la compétence notariale.

M. Van de Velde retire son amendement.
L'article 16 modifié est adopté à l'unanimité.

Art. 17.

L'article 17 est adopté à l'unanimité.

Art. 18.

Cette disposition permet au testateur qui ne peut parler de faire un testament. Elle n'a pas été prévue dans la Convention, mais permet de remplacer le testament mystique ou secret (art. 978 et 979 du Code civil) qui, rarement utilisé, est supprimé par l'article 22 du projet.

L'article 18 est adopté à l'unanimité.

Art. 19.

Cet article est adopté à l'unanimité.

Art. 20.

L'article 20 propose le remplacement de la procédure de présentation du testament olographe ou mystique au président du tribunal de première instance, prévue à l'article 1009 du Code civil, par le dépôt d'une photocopy du testament olographe ou international, certifiée conforme par le greffier, au greffe du tribunal de première instance de l'arrondissement dans lequel la succession s'est ouverte. Le testament doit, en outre, être déposé chez le notaire qui l'a présenté.

Le nouvel article 976 qui est proposé remplace l'article 1007 du Code civil, abrogé par l'article 22 du projet.

La Fédération des notaires souhaite également une simplification.

Un membre souligne toutefois que l'exposé des motifs (*Doc.* n° 482/1, p. 2) précise que les changements apportés à l'article 1007 sont importants et qu'ils sont attendus depuis longtemps dans les milieux du notariat.

Cette mention n'est que partiellement exacte.

En ce qui concerne la suppression de la formalité de présentation du testament olographe ou mystique, le Livre blanc du notariat (décembre 1974) prévoit en effet que cette formalité est absolument inutile et qu'elle peut être remplacée par la transmission au greffe d'une photocopy du testament.

Le Livre blanc plaide donc nettement en faveur de la suppression de la formalité de présentation de l'original et pour son remplacement par la transmission d'une photocopy du testament. Le projet de loi prévoit, par contre, la présentation de l'original dont il sera tiré au greffe une photocopy certifiée conforme par le greffier. Le membre estime ensuite que si l'article 20 du projet tend à apporter une simplification, il n'offre cependant guère de garanties.

Les deux premiers alinéas de l'article 1007 du Code civil prévoient, en effet, que tout testament olographe ou mystique

en het besloten testament vóór de tenuitvoerlegging aangeboden worden aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de erfenis opengevallen is en dat de voorzitter een proces-verbaal opmaakt van de aanbieding, van de opening en van de staat waarin het testament zich bevindt. Hij beveelt ook dat het testament ter bewaring zal worden overhandigd aan een door hem te benoemen notaris.

Het nieuwe artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek voorziet in geen enkele waarborg ter vervanging van het proces-verbaal. Er is alleen voorzien dat in een register *ad hoc* melding zal worden gemaakt van de neerlegging. Verder bepaalt het nieuwe artikel van het Burgerlijk Wetboek dat het testament teruggegeven wordt aan de persoon of de notaris die het heeft aangeboden.

De vraag stelt zich wie het testament zal aanbieden. Wat het internationaal testament betreft, zal zulks altijd de notaris zijn, terwijl voor een eigenhandig testament zulks zal worden gedaan ofwel door een notaris, ofwel een derde persoon, aan wie het testament werd toevertrouwd.

Overeenkomstig het nieuwe artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek, kan het origineel dientengevolge door een derde bewaard worden terwijl de griffier alleen over een fotocopy zal beschikken en over de vermelding in een register van de naam en het adres van de persoon die het testament heeft aangeboden.

Deze opmerkingen stemmen overeen met de becommentarissen van de Raad van State (*Stuk* n° 482/1, blz. 4). Het advies van de Raad van State vermeldt inderdaad: « Door iedere bemoeiing van de voorzitter van de rechtbank uit de weg te willen gaan, doet artikel 20 een aantal problemen ontstaan. De bewaargeving op de griffie lijkt geen andere formaliteit te impliceren dan een vermelding in de door de griffier gehouden registers. Er wordt niet meer bepaald dat een proces-verbaal van opening en bewaargeving wordt opgemaakt. Met de vermelding van de bewaargeving, die moet voorkomen in de beschikking welke de voorzitter van de rechtbank geeft, overeenkomstig het ontworpen artikel 1008 van het Burgerlijk Wetboek, wordt die leemte niet aangevuld, daar de inbezitting van de algemene legataris een van de bewaargeving van de fotocopy te onderscheiden formaliteit is, die niet in alle gevallen wordt vervuld. Ook op dit punt behoort de wetgever uit te maken of het bewaren van een voor eensluidend verklaarde fotocopy op de griffie, waarin artikel 1007, derde lid, van het Burgerlijk Wetboek reeds facultatief voorziet, voldoende is als waarborg dat het origineel — dat niet meer aan de rechterlijke overheid voorgelegd hoeft te worden — in goede staat wordt bewaard ».

Het eerste lid van artikel 1007 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat, indien het eigenhandig testament verzegeld is, het wordt geopend in aanwezigheid van de Voorzitter aan wie het aangeboden is.

Wat het besloten testament betreft wordt deze waarborg verstrekt door het tweede lid van artikel 1007 van het Burgerlijk Wetboek dat bepaalt dat de opening alleen mag geschieden in tegenwoordigheid van de zich ter plaatse bevindende notarissen en getuigen, ondertekenaars van de akte van superscriptie, of nadat zij zijn opgeroepen.

Het nieuwe artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek voorziet niet wie het testament zal openen en hoe het geopend moet worden. Geen enkele waarborg wordt aldus aan de erflater verzekerd hij het openen van zijn testament, vooral wat het besloten testament betreft.

Ook hier stemmen de opmerkingen met de becommentarissen van de Raad van State overeen. In het advies van de Raad van State wordt inderdaad verklaard: « Een eerste leemte betreft de formaliteiten voor het openen van de verzegelde

sera, avant d'être mis à exécution, présenté au président du tribunal de première instance de l'arrondissement dans lequel la succession est ouverte et que le président dressera procès-verbal de la présentation, de l'ouverture et de l'état du testament. Le président ordonnera également le dépôt du testament entre les mains du notaire par lui commis.

Le nouvel article 976 du Code civil ne prévoit aucune garantie pour remplacer le procès-verbal, si ce n'est que le registre *ad hoc* fera mention du dépôt. En outre, le nouvel article du Code civil dispose que le testament sera restitué à la personne ou au notaire qui l'aura présenté.

A cet égard, il est permis de se demander qui présentera le testament. En ce qui concerne le testament international, ce sera toujours le notaire, tandis que lorsqu'il s'agit d'un testament olographe, ce sera soit le notaire, soit une tierce personne à laquelle le testament avait été confié.

En vertu du nouvel article 976 du Code civil, l'original peut dès lors être conservé par un tiers, tandis que le greffier ne disposera que d'une photocopy et de la mention dans un registre du nom et de l'adresse de la personne qui aura présenté le testament.

Ces observations rencontrent les préoccupations du Conseil d'Etat (*Doc.* n° 482/1, p. 4), qui, dans son avis, s'exprime en effet comme suit: « En entendant éviter toute intervention du président du tribunal, l'article 20 en projet suscite plusieurs problèmes. Le dépôt au greffe ne paraît impliquer d'autre formalité qu'une mention dans les registres tenus par le greffier. Il n'est plus prévu qu'un procès-verbal d'ouverture et de dépôt soit dressé. La mention des dépôts que doit contenir l'ordonnance prise par le président du tribunal conformément à l'article 1008 du Code civil en projet, ne comble pas la lacune, puisque l'envoi en possession du légataire universel est une formalité distincte du dépôt de la photocopy et à laquelle il n'est pas procédé dans tous les cas. Sur ce point aussi, le législateur appréciera si la seule conservation au greffe d'une photocopy certifiée conforme, déjà prévue de manière facultative par l'article 1007, troisième alinéa, du Code civil, suffit pour garantir l'état dans lequel l'original — qui ne doit plus être produit à l'autorité judiciaire — sera conservé. »

Le premier alinéa de l'article 1007 du Code civil dispose en effet que si le testament olographe est cacheté, il sera ouvert en présence du président auquel il aura été présenté.

En ce qui concerne le testament mystique, cette garantie est renforcée par le deuxième alinéa de l'article 1007 du Code civil, qui prévoit que l'ouverture ne pourra se faire qu'en présence de ceux des notaires et des témoins, signataires de l'acte de suscription, qui se trouveront sur les lieux, ou eux appelés.

Le nouvel article 976 du Code civil ne prévoit pas qui pourra ouvrir le testament ni comment il devra être ouvert. Aucune garantie n'est donc donnée au testateur pour l'ouverture de son testament, surtout s'il s'agit d'un testament mystique.

Les observations correspondent sur ce point également aux préoccupations du Conseil d'Etat, qui déclare en effet dans son avis: « Une première lacune concerne les formalités d'ouverture de l'enveloppe scellée contenant le testament

omslag waarin het internationaal testament zich bevindt. Terwijl het thans geldend artikel 1007, tweede lid, bepaalt dat een besloten testament slechts in tegenwoordigheid van de voorzitter van de rechtbank mag worden geopend, spreekt de ontworpen bepaling zich niet uit over de wijze waarop de notaris die de verzegelde omslag in bewaring heeft, kennis zal nemen van het internationaal testament. Uit het stilzwijgen van de wet zou meteen moeten worden afgeleid dat die notaris de omslag ervan ambtshalve mag openen, de inhoud ervan mag laten fotocopiëren en de fotocopie op de griffie in bewaring mag geven. De wetgever dient uit te maken of deze werkwijze aangepast is aan de waarborgen inzake bewaring waarmede artikel 17 die testamentsvorm voorts heeft omringd ».

Terwijl artikel 1007 van het Burgerlijk Wetboek alle waarborgen aan de erflater verzekerde, verleent het nieuwe artikel hem geen enkele rechtszekerheid meer.

Dientengevolge stelt de heer Van Belle een amendement voor (*Stuk* n° 482/5) om de tekst van het nieuwe artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek te verbeteren. Dit amendement werd ontleend aan de Franse wetgeving, die reeds gelijkaardige wetgevingen van de E.E.G.-landen, zoals Italië en Nederland geïnspireerd heeft.

Wil men streven naar een eenvormigheid in de wetgeving van de E.E.G.-landen, dan moet vermeden worden dat het origineel van het eigenhandig of internationaal testament in andere handen komt dan die van een notaris.

Het eerste lid van het amendement bepaalt dat ieder eigenhandig testament, voordat het ten uitvoer wordt gelegd, aangeboden wordt aan een notaris. Deze maatregel wordt uit de Franse wetgeving overgenomen.

Een tweede lid bepaalt dat het testament door de notaris wordt geopend indien het verzegeld is en dat de notaris een proces-verbaal opmaakt van de opening en van de staat, waarin het testament zich bevindt.

De eerste maatregel wil de onzekerheid wegnemen die kan bestaan inzake de opening van het testament. De tweede maatregel komt tegemoet aan het verwijt dat wegens de afschaffing van het proces-verbaal van opening en staatsbeschrijving van het testament er geen voldoende waarborgen zijn.

Een derde lid betreft de bewaring van het testament door de notaris. Zulks biedt meer waarborgen dan een regeling waarbij het testament wordt bewaard door de persoon die het testament aangeboden heeft.

Een vierde lid betreft de neerlegging door de notaris van een gelijkvormig afschrift van het proces-verbaal samen met de gewaarmerkte fotocopie van het testament ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg. Deze bepaling stemt gedeeltelijk overeen met de tekst van het ontwerp.

Een vijfde lid bepaalt dat de griffier melding maakt van de neerlegging in een daartoe gehouden register en aan de notaris een ontvangstbewijs hiervan overhandigt.

Een zesde lid voorziet dat voor het in de internationale vorm opgemaakt testament de notaris bij wie het testament in bewaring werd gegeven, bevoegd blijft om boven vermelde formaliteiten uit te voeren.

Ingevolge dit amendement werd een vierdubbel doel bereikt :

- 1) de vereenvoudiging inzake de aanbidding van het testament;
- 2) de vrijwaring van de bestaande waarborgen voor de erflater en de inachtneming van de opmerkingen van de Raad van State;

international. Alors que l'article 1007, deuxième alinéa, actuellement en vigueur, prévoit que l'ouverture du testament mystique ne peut se faire qu'en présence du président du tribunal, la disposition en projet ne se prononce pas sur la manière dont le notaire dépositaire de l'enveloppe scellée prendra connaissance du testament international. Du silence de la loi, il faudrait déduire que ce notaire peut d'office ouvrir l'enveloppe, en faire photocopier le contenu et déposer la photocopie au greffe. Le législateur appréciera si ce procédé est adapté aux garanties de conservation dont l'article 17 a, pour le surplus, entouré cette forme de testament. »

Alors que l'article 1007 du Code civil donnait toute garantie au testateur, le nouvel article ne lui assure plus aucune sécurité juridique.

En conséquence, M. Van Belle présente un amendement (*Doc.* n° 482/5) visant à améliorer le texte du nouvel article 976 du Code civil. Cet amendement est emprunté à la législation française, dont s'inspirent déjà des législations analogues d'autres pays de la C.E.E., comme l'Italie et les Pays-Bas.

Si l'on veut tendre à l'uniformisation des législations des pays de la C.E.E., il faut éviter que l'original du testament olographe ou du testament international n'aboutisse dans d'autres mains que dans celles d'un notaire.

Le premier alinéa de l'amendement dispose qu'avant d'être mis à exécution, tout testament olographe sera présenté à un notaire. Cette disposition est empruntée à la législation française.

Un deuxième alinéa prévoit que le testament, s'il est scellé, sera ouvert par le notaire et que le notaire établira un procès-verbal de l'ouverture et de l'état dans lequel se trouve le testament.

La première mesure vise à éliminer l'incertitude qui peut exister en ce qui concerne l'ouverture du testament, tandis que la seconde rencontre l'objection selon laquelle les garanties offertes sont insuffisantes du fait de la suppression du procès-verbal de l'ouverture et de l'état du testament.

Un troisième alinéa concerne la conservation du testament par le notaire. Cette procédure offre plus de garanties qu'un système dans lequel le testament est conservé par la personne qui l'a présenté.

Un quatrième alinéa a trait au dépôt par le notaire, au greffe du tribunal de première instance, d'une copie conforme du procès-verbal ainsi que d'une photocopie authentifiée du testament. Cette disposition correspond partiellement au texte du projet.

Un cinquième alinéa prévoit que le greffier fera, dans un registre tenu à cette fin, état du dépôt et remettra un reçu au notaire.

Un sixième alinéa prévoit que, pour un testament fait dans la forme internationale, le notaire auquel la conservation du testament a été confiée reste compétent pour mettre à exécution les formalités précitées.

Cet amendement permet à la fois :

- 1) de simplifier la formalité de présentation du testament;
- 2) de préserver les garanties existantes dont bénéficie le testateur et de tenir compte des observations du Conseil d'Etat;

3) de overeenstemming met de procedures voorzien door de wetgevingen van verschillende E.E.G.-landen;

4) de bewaring van het testament wordt beter verzekerd vermits het origineel van het testament niet meer zal moeten worden overgebracht van het kantoor van de notaris naar het justitiepaleis en omgekeerd.

De Minister meent dat het amendement de procedure van aanbidding van het testament vereenvoudigt en tevens tegemoet komt aan de meeste bekommernissen van de Raad van State.

Het ontwerp dat gedeeltelijk de wens van de Federatie van Notarissen verwezenlijkt, houdt niet altijd rekening met de opmerkingen van de Raad van State.

Met het oog op de afschaffing van nodeloze ingewikkelde formaliteiten werd inderdaad een volkomen eenvoudige tekst voorgesteld.

Ingevolge een misverstand met de Federatie van Notarissen betreffende bijvoorbeeld het terugbezorgen van het testament aan de persoon die het aangeboden heeft, houdt het ontwerp geen rekening met de opmerkingen van de Raad van State.

De Minister is het dientengevolge eens met het amendement daar het een einde maakt aan de onzekerheid die de voorgestelde regeling kan doen ontstaan inzake de opening van het testament, de bewaring van het origineel en het proces-verbaal.

Twee opmerkingen moeten nochtans worden gemaakt :

1) Het amendement heeft tot gevolg dat het eigenhandig geschreven testament altijd aan een notaris moet worden overhandigd, na het openvallen van de nalatenschap, terwijl volgens het wetsontwerp, het eigenhandig geschreven testament door een derde kon worden bewaard.

2) De tussenkomst van de notaris zal tot gevolg hebben dat de kosten, die aan zijn ambt zijn verbonden, ten laste worden gelegd van de rechtsonderhorigen. De vraag stelt zich of het gevaar niet bestaat dat om aan deze kosten te ontsnappen, sommige erfgenamen bv. een eigenhandig testament zullen verbergen en een minnelijke schikking zullen treffen, die misschien later door de partijen zal worden betwist en tot een geding zal leiden.

Verscheidene leden leggen er de nadruk op dat het amendement van de heer Van Belle aan de erflater alle waarborgen biedt en de procedure van artikel 1007 van het Burgerlijk Wetboek vereenvoudigt en dit in overeenstemming met artikel 20 van het wetsontwerp.

In verband met de opmerkingen van de Minister, werden de volgende argumenten aangehaald :

1° het gebeurt zelden dat een erflater geen beroep doet op een notaris;

2° de tussenkomst van een notaris verleent meer waarborgen tegen eventuele pogingen tot vervalsing van het testament;

3° wanneer het vermogen belangrijk is wordt in het algemeen tot een verdeling overgegaan en wordt toch een notaris aangewezen hetzij door partijen in der minne hetzij door de rechtbank (art. 1210 van het Gerechtelijk Wetboek);

4° het gevaar dat een beroep wordt gedaan op zaakvoerders om de notarissen te vervangen, moet worden vermeden daar zulks geen waarborgen biedt.

De Minister verenigt zich met het amendement van de heer Van Belle. Het laatste lid ervan dient evenwel te worden gewijzigd. Dit lid bepaalt dat voor het in de internationale vorm opgemaakt testament de notaris, bij wie het testa-

3) de mettre le texte en concordance avec les procédures prévues par les législations des différents pays de la C.E.E.;

4) de mieux assurer la conservation du testament, étant donné que l'original du testament ne devra plus faire l'aller et le retour entre l'étude notariale et le palais de justice.

Le Ministre estime que l'amendement simplifie considérablement la procédure de présentation du testament et répond également à la plupart des préoccupations du Conseil d'Etat.

Le projet, qui est partiellement conforme aux vœux de la Fédération des notaires, ne tient pas toujours compte des observations du Conseil d'Etat.

Un texte fort simple avait été présenté dans le but de simplifier des formalités inutilement compliquées.

Par suite d'un malentendu avec la Fédération des notaires concernant, par exemple, la restitution du testament à la personne qui l'a présenté, le projet ne tient pas compte des observations du Conseil d'Etat.

En conséquence, le Ministre marque son accord sur l'amendement, étant donné qu'il met un terme à l'incertitude que le régime proposé peut faire naître en ce qui concerne l'ouverture du testament, la conservation de l'original et le procès-verbal.

Deux observations doivent toutefois être faites :

1) Selon l'amendement, le testament olographe doit toujours être remis à un notaire après l'ouverture de la succession, tandis qu'aux termes du projet de loi, le testament olographe pouvait être conservé par un tiers;

2) L'intervention du notaire entraînera la mise à charge des intéressés des frais liés à l'exercice de son ministère. Il faut se demander si, pour échapper à ces frais, certains héritiers ne vont pas, par exemple, cacher un testament olographe et prendre un arrangement à l'amiable qui, plus tard, sera peut-être contesté par les parties et aboutira à une procédure.

Plusieurs membres mettent l'accent sur le fait que l'amendement de M. Van Belle offre toute garantie au testateur et qu'il simplifie la procédure de l'article 1007 du Code civil et ce, en concordance avec l'article 20 du projet de loi.

Les observations du Ministre entraînent les remarques suivantes :

1° il est rare qu'un testateur ne s'adresse pas à un notaire;

2° l'intervention d'un notaire procure plus de garanties contre d'éventuelles tentatives de falsification du testament;

3° lorsque le patrimoine est important, il est généralement procédé au partage et un notaire est désigné à cet effet, soit de commun accord entre les parties, soit par le tribunal (art. 1210 du Code judiciaire);

4° il faut éviter que l'on s'adresse à des agents d'affaires plutôt qu'aux notaires, car cela n'offre aucune garantie.

Le Ministre sa rallie à l'amendement de M. Van Belle. Il propose toutefois d'en modifier le dernier alinéa, qui prévoit que « pour un testament fait dans la forme internationale, le notaire auquel la conservation du testament a

ment in bewaring werd gegeven, overeenkomstig artikel 17 bevoegd blijft om bovengenoemde formaliteiten uit te voeren.

In dit verband merkt de Minister op :

1° dat de verwijzing naar artikel 17 in het artikel van het Burgerlijk Wetboek niet juist is; ofwel moet de bepaling aangevuld worden door de verwijzing naar de wet, ofwel moet zij worden weggelaten daar de verwijzing naar het testament in internationale vorm volstaat.

2° dat het laatste lid niets voorziet wat betreft de verklaring die aan het testament wordt toegevoegd en wat betreft de fotocopie van deze verklaring. De huidige formulering komt inderdaad dubbelzinnig voor daar niet wordt bepaald dat de notaris ook het origineel attest moet bewaren, dat het deponeren van het afschrift van het proces-verbaal en van de fotocopie van het testament ook de verklaring betreft en dat de griffier ook melding moet maken van de neerlegging van het attest in een daartoe bestemd register.

3° dat het noodzakelijk zou zijn te preciseren dat de bepalingen van artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek ook toepasselijk zijn ten opzichte van de diplomatieke en consulaire ambtenaren met notariële bevoegdheid, onder de voorwaarden die door de Ministers van Buitenlandse Zaken en Justitie zullen worden bepaald.

Het is inderdaad noodzakelijk de bevoegdheid van de Belgische diplomatieke en consulaire ambtenaren uit te breiden tot deze procedure daar er zich een probleem kan stellen wanneer het internationaal testament door het land waar de ambtenaar zich bevindt niet wordt erkend.

Het probleem stelde zich bijvoorbeeld voor een onderhands testament waarvoor de erfenis in het buitenland opgevallen was en dat door dit land niet werd erkend als testament.

Dientengevolge stelt de Regering een amendement (*Stuk n° 482/6*) voor dat drie gedeelten bevat :

1) Het amendement van de heer Van Belle, behalve het laatste lid.

2) Een tekst die dezelfde bepalingen overneemt voor het internationaal testament :

« In het geval van het internationaal testament zal de notaris, bij wie het testament in bewaring werd gegeven, overeenkomstig artikel 17, een proces-verbaal van de opening en van de staat van het testament opmaken.

» Het internationaal testament, samen met een exemplaar van de verklaring en met het proces-verbaal, zal onder de minuten van de notaris worden gerangschikt.

» Binnen de maand volgend op de datum van het proces-verbaal zal de notaris een gelijkvormig afschrift ervan, samen met een gemaakte fotocopie van het testament en van de verklaring, deponeren ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de erfenis is opgevallen.

» In een daartoe gehouden register maakt de griffier melding van de deponering en overhandigt aan de notaris een ontvangstbewijs. »

3) Een tekst die dezelfde bepalingen toepasselijk maakt ten opzichte van de Belgische diplomatieke en consulaire ambtenaren met notariële bevoegdheid, onder de voorwaarden die door de Ministers van Buitenlandse Zaken en Justitie worden bepaald.

De heer Van Belle is het eens met het amendement van de Regering, voor wat betreft het 1° dat de inhoud van zijn eigen amendement neemt.

été confiée reste, conformément à l'article 17, compétent pour mettre à exécution les formalités précitées. »

Le Ministre estime que :

1° la référence à l'article 17 dans un article du Code civil est inadéquate. Il faudrait supprimer cette référence ou la compléter par une référence à la loi. La référence au testament fait dans la forme internationale suffit, en effet.

2° le dernier alinéa ne prévoit rien en ce qui concerne l'attestation jointe au testament ni la photocopie de cette attestation. La formulation actuelle paraît équivoque, étant donné qu'elle ne prévoit pas que le notaire doit conserver également l'original de l'attestation que le dépôt de la copie du procès-verbal et de la photocopie du testament concerne aussi l'attestation et que le greffier doit faire mention du dépôt de l'attestation dans un registre destiné à cet effet.

3° il conviendrait de préciser que les dispositions de l'article 976 du Code civil s'appliquent également aux agents diplomatiques et consulaires ayant la compétence notariale, dans les conditions fixées par les Ministres des Affaires étrangères et de la Justice.

Il s'impose en effet d'étendre à cette procédure la compétence des agents diplomatiques et consulaires belges, étant donné qu'un problème peut se poser quand le testament international n'est pas reconnu par le pays où l'agent se trouve.

Ce problème s'est par exemple posé dans le cas d'un testament sous seing privé, lorsque la succession s'était ouverte à l'étranger et que ce testament n'était pas reconnu par ce pays.

En conséquence, le Gouvernement présente un amendement (*Doc. n° 482/6*) composé de trois éléments :

1) l'amendement de M. Van Belle, sauf le dernier alinéa.

2) un texte qui reprend les mêmes dispositions pour le testament international :

« Dans le cas du testament international, le notaire auquel le testament a été remis, conformément à l'article 17, établit le procès-verbal de l'ouverture et de l'état du testament.

» Le testament international, avec un exemplaire de l'attestation, de même que le procès-verbal, seront classés parmi les minutes du notaire.

» Dans le mois qui suit la date du procès-verbal, le notaire déposera au greffe du tribunal de première instance de l'arrondissement dans lequel la succession s'est ouverte, une copie conforme du procès-verbal ainsi qu'une photocopie certifiée conforme du testament et de l'attestation.

» Le greffier fera, dans un registre tenu à cette fin, état du dépôt et remettra un reçu au notaire. »

3) un texte qui rend les mêmes dispositions applicables aux agents diplomatiques et consulaires belges ayant la compétence notariale, dans les conditions déterminées par les Ministres des Affaires étrangères et de la Justice.

M. Van Belle se rallie à l'amendement du Gouvernement en ce qui concerne le 1°, qui reprend le contenu de son propre amendement.

Hij maakt nochtans twee opmerkingen :

1) Het 1° van het nieuw artikel 976 dat door het amendement werd voorgesteld bepaalt dat binnen de maand volgend op de datum van het proces-verbaal, de notaris een gelijkvormig afschrift samen met een gewaarmerkte fotocopy van het testament zal deponeren ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de erfenis is opgevallen.

Deze bepaling wordt hernomen in het 2° dat het internationaal testament betreft.

De aandacht moet gevestigd worden op het feit dat er een leemte bestaat wat betreft deze procedure wanneer een erfenis in het buitenland opvalt.

2) Wat het internationaal testament betreft worden twee processen-verbaal opgemaakt. Het eerste, voor het overlijden van de testateur, wanneer de verklaring wordt opgesteld. Het tweede na de dood van de erflater, wanneer de notaris een proces-verbaal van de opening en van de staat van het testament opmaakt.

Het tweede lid van het 2° van het nieuw artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat het internationaal testament samen met een exemplaar van de verklaring en met het proces-verbaal onder de minuten van de notaris zal worden gerangschikt.

Deze bepaling die het tweede proces-verbaal betreft leidt tot verwarring wanneer men ze toetst aan artikel 17 van het wetsontwerp dat het eerste proces-verbaal betreft en voorziet dat de notaris die de verklaring heeft opgemaakt het testament in een omslag bergt die in tegenwoordigheid van de erflater en van zijn getuigen wordt verzegeld en dat hij die omslag bij zijn minuten bewaart, samen met een exemplaar van de verklaring.

Er wordt inderdaad twee maal voorzien dat het origineel van de verklaring onder de minuten van de notaris zal worden gerangschikt. Daar het 1° van het artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat het proces-verbaal van de opening en van de staat van het testament tussen de minuten van de notaris wordt gerangschikt, stelt zich de vraag of het tweede lid van het 2° van artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek wel noodzakelijk is.

De Minister verklaart dat rekening moet worden gehouden met de eerste opmerking. Wanneer een erfenis in het buitenland opvalt moet duidelijk worden bepaald welke rechtbank bevoegd is.

Tot nu toe heeft men aanvaard dat de rechtbank van eerste aanleg te Brussel bevoegd was maar betreffende het eigenhandig testament werd nooit een regeling getroffen.

De Commissie beslist eenparig tussen het vierde en het vijfde lid van artikel 976, 1° de volgende tekst in te voegen :

« Wanneer de erfenis in het buitenland is opgevallen gebeurt de deponering ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de notaris zijn standplaats heeft ».

Daar deze tekst ook toepasselijk moet zijn voor het internationaal testament wordt hij eveneens ingevoegd tussen het derde en het vierde lid van artikel 976, 2° van het Burgerlijk Wetboek.

Wat de tweede opmerking betreft is de Minister de mening toegedaan dat indien de bepaling volgens welke het rangschikken van de verklaring onder de minuten van de notaris een herhaling is van artikel 17 van het wetsontwerp en zij diensgevolge overbodig is, het tweede lid van artikel 976, 2° van het Burgerlijk Wetboek niet geschrapt hoeft te worden daar in het 2° de omschrijving van de procedure

Il fait cependant deux observations :

1) Le 1° du nouvel article 976, tel qu'il a été proposé par l'amendement, dispose que, dans le mois qui suit la date du procès-verbal, le notaire déposera, au greffe du tribunal de première instance de l'arrondissement dans lequel la succession s'est ouverte, une copie conforme en même temps qu'une photocopie authentifiée du testament.

Cette disposition est reprise au 2° qui a trait au testament international.

Il convient de signaler l'existence d'une lacune en ce qui concerne la procédure à suivre lorsque la succession s'ouvre à l'étranger.

2) Pour ce qui est du testament international, il sera dressé deux procès-verbaux, le premier avant le décès du testateur lorsque l'attestation est rédigée, le second après le décès du testateur, lorsque le notaire établit un procès-verbal de l'ouverture et de l'état du testament.

Le deuxième alinéa du 2° du nouvel article 976 du Code civil dispose que le testament international, avec un exemplaire de l'attestation, de même que le procès-verbal, seront classés parmi les minutes du notaire.

Ces dispositions relatives au deuxième procès-verbal prêtent à confusion si on les met en regard de celle de l'article 17 du projet de loi qui concerne le premier procès-verbal et prévoit que le notaire qui a établi l'attestation place le testament dans une enveloppe qui sera scellée en présence du testateur et de ses témoins et qu'il déposera cette enveloppe accompagnée d'un exemplaire de l'attestation, au rang de ses minutes.

On prévoit en effet deux fois que l'original de l'attestation sera déposé au rang des minutes du notaire. Etant donné que le 1° de l'article 976 du Code civil dispose que le procès-verbal de l'ouverture et de l'état du testament est déposé au rang des minutes du notaire, on peut s'interroger sur la nécessité du deuxième alinéa du 2° de l'article 976 du Code civil.

Le Ministre déclare qu'il faut tenir compte de la première observation. Il s'impose de définir clairement quel est le tribunal compétent dans le cas où une succession s'ouvre à l'étranger.

Jusqu'à présent, on a admis que le tribunal de première instance de Bruxelles était compétent, mais aucune règle n'a jamais été arrêtée en ce qui concerne le testament olographe.

La Commission décide à l'unanimité d'insérer entre les quatrième et cinquième alinéas de l'article 976, 1° le texte suivant :

« Si la succession s'ouvre à l'étranger, le dépôt aura lieu au greffe du tribunal de première instance de l'arrondissement de la résidence du notaire ».

Comme il doit également s'appliquer au testament international, ce texte est également inséré entre les troisième et quatrième alinéas de l'article 976, 2°, du Code civil.

Pour ce qui est de la deuxième observation, le Ministre estime que, si la disposition en vertu de laquelle l'attestation est déposée au rang des minutes du notaire constitue une répétition de l'article 17 du projet de loi et est par conséquent superflue, il n'est pas nécessaire de supprimer le deuxième alinéa de l'article 976, 2°, du Code civil. En effet, la définition au 2° de la procédure applicable au testament

die toepasselijk is op het internationaal testament even volledig moet zijn als de omschrijving van de procedure die toepasselijk is voor het eigenhandig testament en die voorzien is in het 1° van het nieuwe artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek.

Het zou dus volstaan het betwiste lid aan te passen en in overeenstemming te brengen met het derde lid van het 1° van artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek.

De Commissie neemt derhalve eenparig de volgende tekst aan :

« Het internationaal testament zal samen met gezegd proces-verbaal onder de minuten van de notaris worden gerangschikt ».

De Minister herinnert er ook aan dat wat de verklaring betreft, er drie exemplaren bestaan : een eerste exemplaar dat aan de erflater wordt overhandigd (art. 11 van het wetsontwerp), een tweede exemplaar dat aan het internationaal testament wordt gehecht (art. 9 van het wetsontwerp) en een derde exemplaar dat onder de minuten van de notaris wordt gerangschikt (art. 17 van het wetsontwerp).

Hij bevestigt tenslotte dat de verklaring een authentieke akte is.

Verder werden de hiernavolgende vormwijzigingen in het amendement aangebracht :

1. In de Franse tekst van de aanhef van artikel 976, worden de woorden « est fait » weggelaten en worden de woorden « a été fait » na de woorden « dans la forme internationale » ingevoegd.

2. Het vierde lid van het 1° van artikel 976 wordt als volgt gewijzigd :

« Binnen de maand volgend op de datum van het proces-verbaal, zal de notaris een gelijkvormig afschrift ervan samen met een gewaarmerkte fotocopy van het testament deponeren ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de erfenis is opengevallen. »

3. De woorden « overeenkomstig artikel 17 », worden in het eerste lid van artikel 976, 2° van het Burgerlijk Wetboek weggelaten.

Het amendement van de heer Van Belle (*Stuk* n° 482/5) wordt ingetrokken.

Het gewijzigde amendement van de Regering (*Stuk* n° 482/6) dat de nieuwe tekst van artikel 20 wordt, wordt eenparig aangenomen.

Art. 21.

Bij dit artikel wordt artikel 1008 van het Burgerlijk Wetboek aangepast aan de regeling waarbij het internationaal testament wordt ingevoerd. De verwijzing naar het besloten testament wordt vervangen door de verwijzing naar het internationaal testament. Er wordt ook naar het nieuw artikel 976 van het Burgerlijk Wetboek verwezen.

Artikel 21 wordt eenparig aangenomen.

Art. 22.

Artikel 22 beoogt de opheffing van artikel 1007 van het Burgerlijk Wetboek. De Raad van State maakt de opmerking dat het niet geraden lijkt de nieuwe voorschriften betreffende, onder meer, het eigenhandig testament in te voegen in afdeling IV « Algemeen legaat ». Deze bepalingen zouden veeleer moeten worden opgenomen in afdeling I « Algemene regels betreffende de vorm der testaments ».

international doit être aussi complète que celle de la procédure applicable au testament olographe et prévue au 1° du nouvel article 976 du Code civil.

Il suffirait donc d'adapter l'alinéa controversé et de le mettre en concordance avec le troisième alinéa du 1° de l'article 976 du Code civil.

La Commission adopte dès lors à l'unanimité le texte suivant :

« Le testament international sera classé, avec ledit procès-verbal, parmi les minutes du notaire ».

Le Ministre rappelle encore qu'il existe trois exemplaires de l'attestation : un premier exemplaire qui est remis au testateur (art. 11 du projet de loi), un deuxième exemplaire qui est joint au testament international (art. 9 du projet) et un troisième exemplaire qui est déposé au rang des minutes du notaire (art. 17 du projet).

Il confirme enfin que l'attestation est un acte authentique.

Les modifications de forme suivantes ont également été apportées à l'amendement :

1. Dans la première phrase du texte français de l'article 976, les mots « est fait » sont supprimés et les mots « a été fait » sont insérés après les mots « dans la forme internationale ».

2. Le quatrième alinéa du 1° de l'article 976 est remplacé par ce qui suit :

« Dans le mois qui suit la date du procès-verbal, le notaire déposera, au greffe du tribunal de première instance de l'arrondissement dans lequel la succession s'est ouverte, une copie conforme de celui-ci en même temps qu'une photocopie certifiée conforme du testament ».

3. Au premier alinéa de l'article 976, 2°, du Code civil, les mots « conformément à l'article 17 » sont supprimés.

M. Van Belle retire son amendement (*Doc.* n° 482/5).

L'amendement présenté par le Gouvernement (*Doc.* n° 482/6), qui devient le nouvel article 20 est adopté à l'unanimité tel qu'il a été modifié.

Art. 21.

Cet article adapte l'article 1008 du Code civil en fonction des dispositions instituant un testament international. La référence au testament mystique est remplacée par une référence au testament international. Il est également fait référence au nouvel article 976 du Code civil.

L'article 21 est adopté à l'unanimité.

Art. 22.

L'article 22 tend à abroger l'article 1007 du Code civil. Le Conseil d'Etat fait observer qu'il ne paraît pas opportun d'insérer des règles nouvelles relatives, notamment, au testament olographe à la section IV « Du legs universel ». Il serait préférable de les faire figurer dans la section première « Des règles générales sur la forme des testaments ».

Dientengevolge werd artikel 1007 van het Burgerlijk Wetboek door een nieuw artikel 976, vervangen en niet door een nieuw artikel 1007 van het Burgerlijk Wetboek.

Het artikel strekt er eveneens toe de artikelen 978 en 979 van het Burgerlijk Wetboek betreffende het besloten testament op te heffen.

Artikel 22 wordt eenparig aangenomen.

Art. 23.

Dit artikel betreft de vervanging van artikel 9 van de wet van 25 ventôse jaar XI op het notarisambt. De redenen tot wijziging van dit artikel werden in de inleiding uiteengezet.

Het tweede lid van het nieuw artikel 9 dat bepaalt dat de getuigen meerderjarig moeten zijn, kunnen tekenen en in België moeten verblijven, wordt betwist, daar geen rekening wordt gehouden met het feit dat de diplomatieke en consulaire agenten met notariële bevoegdheid, moeilijk getuigen in het buitenland zullen vinden die in België verblijven.

Dientengevolge dient de Regering een amendement in waarbij het verblijf in ons land niet meer als voorwaarde wordt opgelegd om getuige te kunnen zijn (*Stuk n° 482/4*). Zulks ligt trouwens in de lijn van artikel V, 2 van het Verdrag van Washington dat bepaalt dat de hoedanigheid van vreemdeling geen beletsel mag zijn om als getuige bij een internationaal testament op te treden.

De opmerking wordt gemaakt dat zulks ook overeenstemt met de rechtspraak en dat aldus de moeilijkheden die kunnen ontstaan m.b.t. de materiële vaststelling van de nationaliteit worden vermeden.

Op de vraag welke de huidige praktijk is, daar artikel 9 van de wet van 25 ventôse jaar XI bepaalt dat de getuigen hun woonplaats moeten hebben in het gerechtelijk arrondissement waar de akte wordt verleden, antwoordt de Minister dat een wet van 1830 (art. 15) de consulaire en diplomatieke ambtenaren toelaat de akte te verlijden indien de voorwaarden die niet kunnen worden vervuld, op de akte worden vermeld.

Er wordt op gewezen dat het derde lid van artikel 9 bepaalt dat het internationaal testament steeds wordt verleden voor een notaris, bijgestaan door twee getuigen.

De in het tweede lid gestelde voorwaarden, met name de meerderjarigheid en de bekwaamheid tot tekenen, worden hier niet hernomen. Om iedere betwisting te vermijden, stelt de commissie voor dit derde lid te vervangen door de volgende bepaling: « Het internationaal testament wordt steeds verleden voor een notaris, bijgestaan door twee getuigen die meerderjarig zijn en kunnen tekenen ».

Een lid twijfelt aan de hoedanigheid van « openbaar ambtenaar » van de notaris wanneer hij een internationaal testament verlijdt. De artikelen 1, 6, 9 en 11 van de wet van 25 ventôse jaar XI betreffen de hoedanigheid van de notaris en van de openbare ambtenaar terwijl de artikelen 5, 7 en 10 betrekking hebben op de functies van de notaris. De vraag rijst of de notaris wat betreft het internationaal testament wel in het kader van deze bepalingen tussenkomt en in deze een authentieke akte verlijdt.

Volgens het lid zou de notaris veeleer moeten worden aangezien als een « privépersoon », die in overeenstemming met artikel II, 1, van het Verdrag van Washington, door de wetgeving (art. 16 van het wetsontwerp) van ieder toetredend land, wordt aangewezen als bevoegd persoon om inzake internationale testamenten op te treden. Het authentiek karakter van het uitoefenen van de functie van openbaar ambtenaar betreffende het internationaal testament wordt aldus ook

En conséquence il est proposé de remplacer l'article 1007 du Code civil par un nouvel article 976 et non par un nouvel article 1007.

Le projet tend également à abroger les articles 978 et 979 du Code civil relatifs au testament mystique.

L'article 22 est adopté à l'unanimité.

Art. 23.

Cet article concerne le remplacement de l'article 9 de la loi du 25 ventôse an XI contenant organisation du notariat. Les raisons qui justifient la modification de cet article ont été exposées dans l'introduction.

Des critiques s'élèvent contre le deuxième alinéa de l'article 9 (*nouveau*), qui dispose que les témoins devront être majeurs, savoir signer et résider en Belgique, parce qu'il n'a pas été tenu compte du fait que les agents diplomatiques et consulaires, qui disposent des mêmes compétences que les notaires, trouveront difficilement à l'étranger des témoins résidant en Belgique.

En conséquence le Gouvernement présente un amendement qui supprime comme condition l'obligation pour les témoins d'avoir leur résidence en Belgique (*Doc. n° 482/4*). En outre, le texte est plus conforme à l'article V, 2, de la Convention de Washington, qui prévoit que la seule qualité d'étranger ne constitue pas un obstacle pour être témoin d'un testament international.

Un membre fait observer que cette disposition est conforme à la jurisprudence et qu'elle permet d'éviter les difficultés relatives à la constatation matérielle de la nationalité.

A la question de savoir quelle est la pratique actuelle, étant donné que l'article 9 de la loi du 25 ventôse an XI prévoit que les témoins seront domiciliés dans l'arrondissement judiciaire où l'acte est passé, le Ministre répond qu'une loi de 1830 (art. 15) permet aux agents consulaires et diplomatiques de recevoir l'acte si les conditions qui ne peuvent pas être remplies sont mentionnées dans celui-ci.

Un membre souligne que l'article 9 dispose que le testament international est toujours reçu par un notaire assisté de deux témoins.

Les conditions prévues au deuxième alinéa — à savoir la majorité et la capacité de signer — ne sont pas reprises ici. Afin d'éviter toute contestation, la commission propose de remplacer ce troisième alinéa par la disposition suivante: « Le testament international est toujours reçu par un notaire assisté de deux témoins majeurs sachant signer ».

Un membre doute la qualité d'« officier public » du notaire lorsque celui-ci reçoit un testament international. Les articles 1, 6, 9 et 11 de la loi du 25 ventôse an XI concernent la qualité du notaire et de l'officier public, tandis que les articles 5, 7 et 10 ont trait aux fonctions du notaire. La question se pose de savoir si, en ce qui concerne le testament international, le notaire instrumente réellement dans le cadre de cette disposition et s'il reçoit effectivement un acte authentique.

Selon le membre, le notaire devrait plutôt être considéré comme « une personne privée », qui, conformément à l'article II, 1, de la Convention de Washington, est désignée par la législation (art. 16 du projet de loi) de chaque pays contractant comme personne habilitée à instrumenter en matière de testaments internationaux. Le caractère authentique de l'exercice de la fonction d'officier public en matière de testament international devient ainsi également sujet « à

vatbaar « voor betwisting » daar de notaris kan aangewez-
zen worden als een « particulier » die optreedt in het kader
van een afzonderlijke wet.

De Minister verklaart dat, indien artikel II, 1, van het
Verdrag bepaalt dat iedere toetredende partij de persoon
aanwijst, die op haar grondgebied de bevoegdheid heeft om
voor internationale testamenten op te treden, de aangewezen
persoon overeenkomstig de wet van het desbetreffend land
zal handelen en dat dientengevolge in ons land de wet van
25 ventôse jaar XI toepasselijk is. Verder bepaalt artikel 4
dat de erflater in tegenwoordigheid van twee getuigen en van
de persoon die bevoegd is om in dezen op te treden, verklaart
dat het stuk zijn testament is en dat hij de inhoud ervan kent.
Volgens de Belgische wet treedt de notaris aldus als open-
baar ambtenaar op daar hij moet oordelen dat het interna-
tionaal testament wel een testament is en daarenboven het
testament is van de erflater.

Hij kan bij voorbeeld het testament weigeren indien hij
vaststelt dat de erflater krankzinnig is.

Artikel 7 van het wetsontwerp bepaalt ook dat de datum
van het testament die is waarop het door de bevoegde per-
soon werd ondertekend, wat ook een voorbeeld is van verle-
ning van authenticiteit.

Alle vaststellingen van de notaris betreffende het inter-
nationaal testament hebben aldus een authentiek karakter.
Deze vaststellingen mogen inderdaad niet worden vergeleken
met de akte van suscriptie die door de notaris op het
besloten testament werd geschreven en die door sommigen
als authentieke akte wordt betwist.

Het amendement van de Regering wordt eenparig aange-
nomen.

Het gewijzigd artikel 23 wordt eenparig aangenomen.

Art. 24.

Bij dit artikel wordt het Wetboek der registratierechten,
hypotheek- en griffierechten aangepast aan de vervanging
van het besloten testamen door het testamen in de interna-
tionale vorm.

Artikel 24 wordt eenparig aangenomen.

IV. — Stemmingen van de wetsontwerpen

Het wetsontwerp tot invoering van een testament in de
internationale vorm en tot wijziging van een aantal bepa-
lingen betreffende het testament alsmede het enig artikel van
het wetsontwerp houdende goedkeuring van het Verdrag hou-
dende eenvormige wet nopens de vorm van een internationaal
testament en van de bijlage, opgemaakt te Washington op
26 oktober 1973 worden eenparig aangenomen.

De Rapporteur,
F. VAN BELLE.

De Voorzitter,
L. REMACLE.

contestation », étant donné que le notaire peut être désigné
comme une « personne privée » agissant dans le cadre d'une
loi distincte.

Le Ministre déclare que, si l'article II, 1, de la Convention
dispose que chacune des parties contractantes peut désigner
les personnes qui, sur son territoire, sont habilitées à instru-
menter en matière de testaments internationaux, la personne
désignée agira conformément à la loi du pays concerné
et qu'en conséquence la loi du 25 ventôse an XI est
applicable dans notre pays. D'autre part, l'article 4 dispose
que le testateur déclare en présence de deux témoins et de la
personne habilitée à instrumenter à cet effet que le document
est son testament et qu'il en connaît le contenu. En vertu de
la loi belge, le notaire instrumente ainsi en qualité d'offi-
cier public, étant donné qu'il doit estimer que le testament
international est bien un testament et qu'il est en outre le
testament du testateur.

Il peut, par exemple, refuser le testament s'il constate que
le testateur n'est pas sain d'esprit.

L'article 7 du projet de loi dispose également que la date
du testament est celle de sa signature par la personne habi-
litée, ce qui est également un cas d'authentification.

Toutes les constatations du notaire concernant le testament
international ont donc un caractère authentique. Ces consta-
tations ne peuvent, en effet, être comparées à l'acte de suscrip-
tion qui a été écrit par le notaire sur le testament mystique
et dont certains contestent le caractère authentique.

L'amendement du Gouvernement est adopté à l'unani-
mité.

L'article 23 modifié est adopté à l'unanimité.

Art. 24.

Cet article adapte le Code des droits d'enregistrement,
d'hypothèque et de greffe en fonction d'un remplacement du
testament mystique par le testament international.

L'article 24 est adopté à l'unanimité.

IV. — Votes des projets de loi

Le projet de loi instituant un testament à forme inter-
nationale et modifiant diverses dispositions relatives au testa-
ment ainsi que l'article unique du projet de loi portant appro-
bation de la Convention portant loi uniforme sur la forme
d'un testament international et de l'annexe, faites à Washing-
ton le 26 octobre 1973, sont adoptés à l'unanimité.

Le Rapporteur,
F. VAN BELLE.

Le Président,
L. REMACLE.

ARTIKELN GEWIJZIGD
DOOR DE COMMISSIE

Wetsontwerp tot invoering van een testament in de internationale vorm en tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende het testament.

Art. 16.

Zijn bevoegd om inzake internationale testaments op te treden :

- op het Belgisch grondgebied, de notaris;
- ten opzichte van de Belgische ondernemingen in het buitenland, de diplomatieke en consulaire ambtenaren met notariële bevoegdheid.

Art. 20.

Artikel 976 van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 16 december 1922, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 976. — Wanneer een erfenis is opge gevallen waarvoor een eigenhandig testament of een testament in de internationale vorm werd gemaakt, moeten de volgende formaliteiten worden verricht :

» 1° Ieder eigenhandig testament wordt, voordat het wordt ten uitvoer gelegd, aangeboden aan een notaris.

» Dit testament wordt door laatstgenoemde geopend indien het verzegeld is. De notaris maakt een proces-verbaal op van de opening en van de staat waarin het testament zich bevindt.

» Dit testament zal samen met gezegd proces-verbaal onder de minuten van de notaris worden gerangschikt.

» Binnen de maand volgend op de datum van het proces-verbaal, zal de notaris een gelijkvormig afschrift ervan samen met een gewaarmerkte fotocopie van het testament deponeren ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de erfenis is opge gevallen.

» Wanneer de erfenis in het buitenland is opge gevallen gebeurt de deponering ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de notaris zijn standplaats heeft.

» In een daartoe gehouden register maakt de griffier melding van de deponering en overhandigt aan de notaris een ontvangstbewijs.

» 2° In het geval van het internationaal testament zal de notaris, bij wie het testament in bewaring werd gegeven, een proces-verbaal van de opening en van de staat van het testament opmaken.

» Het internationaal testament zal samen met genoemd proces-verbaal onder de minuten van de notaris werden gerangschikt.

» Binnen de maand volgend op de datum van het proces-verbaal zal de notaris een gelijkvormig afschrift ervan, samen met een gewaarmerkte fotocopie van het testament en van de verklaring, deponeren ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de erfenis is opge gevallen.

ARTICLES MODIFIES
PAR LA COMMISSION.

Projet de loi instituant un testament à forme internationale et modifiant diverses dispositions relatives au testament.

Art. 16.

Les personnes habilitées à instrumenter en matière de testaments internationaux sont :

- sur le territoire belge, le notaire;
- à l'égard des ressortissants belges à l'étranger, les agents diplomatiques et consulaires ayant la compétence notariale.

Art. 20.

L'article 976 du même Code, modifié par la loi du 16 décembre 1922, est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 976. — Lorsque s'ouvre une succession pour laquelle un testament olographe ou un testament dans la forme internationale a été fait, les formalités suivantes doivent être appliquées :

» 1° Tout testament olographe sera, avant d'être mis à exécution, présenté à un notaire.

» Ce testament, s'il est scellé, sera ouvert par ce notaire. Le notaire établit un procès-verbal de l'ouverture et de l'état dans lequel se trouve le testament.

» Le testament, de même que le procès-verbal en question, seront rangés parmi les minutes du notaire.

» Dans le mois qui suit la date du procès-verbal, le notaire déposera, au greffe du tribunal de première instance de l'arrondissement dans lequel la succession s'est ouverte, une copie conforme de celui-ci en même temps qu'une photocopie certifiée conforme du testament.

» Si la succession s'ouvre à l'étranger, le dépôt aura lieu au greffe du tribunal de première instance de l'arrondissement de la résidence du notaire.

» Le greffier fera, dans un registre tenu à cette fin, état du dépôt et remettra un reçu au notaire.

» 2° Dans le cas du testament international, le notaire auquel le testament a été remis établit le procès-verbal de l'ouverture et de l'état du testament.

» Le testament international sera classé, avec ledit procès-verbal, parmi les minutes du notaire.

» Dans le mois qui suit la date du procès-verbal, le notaire déposera au greffe du tribunal de première instance de l'arrondissement dans lequel la succession s'est ouverte, une copie conforme du procès-verbal ainsi qu'une photocopie certifiée conforme du testament et de l'attestation.

» Wanneer de erfenis in het buitenland is opgevallend gebeurt de deponering ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement waar de notaris zijn standplaats heeft.

» In een daartoe gehouden register maakt de griffier melding van de deponering en overhandigt aan de notaris een ontvangstbewijs.

» 3° De voornoemde beschikkingen zijn ook toepasselijk ten opzichte van de Belgische diplomatieke en consulaire ambtenaren met notariële bevoegdheid, onder de voorwaarden die door de Ministers van Buitenlandse Zaken en Justitie worden bepaald. »

Art. 23.

Artikel 9 van de wet van 25 ventôse jaar XI, op het notarisambt, wordt vervangen door de volgende bepaling :

» De akten worden verleden voor een of twee notarissen; wanneer een akte voor twee notarissen verleden wordt, dient erin vermeld te worden de naam van de notaris die de minuut ervan bewaart, zo hiertoe noodzaak is, en die de akte in zijn repertorium inschrijft.

» De notaris die de akte alleen opmaakt moet worden bijgestaan door twee getuigen die meerderjarig zijn en kunnen tekenen :

» 1° bij het verlijden van de hierna vermelde akten :

» a) openbare testamenten, akten tot herroeping van die testamenten;

» b) huwelijkscontracten, schenkingen en herroepingen van schenkingen, alsmede volmachten en machtigingen voor die akten;

» 2° wanneer een van de partijen in een andere akte dan het internationaal testament blind is of doofstom, niet in staat is te tekenen of niet kan tekenen.

» Het internationaal testament wordt steeds verleden voor een notaris, bijgestaan door twee getuigen die meerderjarig zijn en kunnen tekenen. »

» Si la succession s'est ouverte à l'étranger, le dépôt se fera au greffe du tribunal de première instance de l'arrondissement de la résidence du notaire.

» Le greffier fera, dans un registre tenu à cette fin, état du dépôt et remettra un reçu au notaire.

» 3° Les dispositions qui précèdent sont également applicables aux agents diplomatiques et consulaires belges ayant la compétence notariale dans les conditions déterminées par les Ministres des Affaires étrangères et de la Justice. »

Art. 23.

L'article 9 de la loi du 25 ventôse an XI contenant organisation du notariat est remplacé par la disposition suivante :

» Les actes seront reçus par un ou deux notaires; lorsqu'un acte est reçu par deux notaires, il doit mentionner le nom du notaire qui en conserve la minute, si besoin en est, et qui l'inscrit dans son répertoire.

» Le notaire instrumentant seul devra être assisté de deux témoins majeurs et sachant signer :

» 1° pour la réception des actes ci-après :

» a) les testaments publics et les actes portant révocation de ces testaments;

» b) les contrats de mariage, les donations et révocations de donations, ainsi que les procurations et autorisations relatives à ces actes;

» 2° lorsque dans un acte, autre que le testament international, l'une ou l'autre des parties ne peut ou ne sait signer, est aveugle ou sourde-muette.

» Le testament international est toujours reçu par un notaire assisté de deux témoins majeurs et sachant signer. »